מו בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בַּגַּיְא מוּל בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם
מִמִּצְרָיִם: בְּעִבְרָא דְיַרְדְּנָא בְּחֵילָתָא לָקֳבֵל בֵּית פְּעוֹר בְּאַרְעָא דְּסִיחֹן מַלְכָּא דֶאֱמָרָאָה דִּי
יָתֵב בְּחֶשְׁבּוֹן דִּי מְחָא מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִפְקָהוֹן מִמִּצְרָיִם: **מז וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ**
וְאֶת־אֶרֶץ ו עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן מִזְרָחַ שָׁמֶשׁ: וִירִיתוּ יָת אַרְעֵהּ וְיָת אַרְעָא דְּעוֹג מַלְכָּא דְּמָתְנָן תְּרֵין מַלְכֵי
אֱמֹרָאָה דִּי בְּעִבְרָא דְיַרְדְּנָא מִדְּנַח שִׁמְשָׁא: **מח** **מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל**
אַרְנֹן וְעַד־הַר שִׂיאֹן הוּא חֶרְמוֹן: מֵעַרְעֵר דִּי עַל כֵּיף נַחֲלָא דְאַרְנֹן וְעַד טוּרָא
דְּשִׂיאֹן הוּא חֶרְמוֹן: **מט** **וְכָל־הָעֲרָבָה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה וְעַד יָם הָעֲרָבָה**
תַּחַת אַשְׁדֹּת הַפִּסְגָּה: **פ** וְכָל מֵישְׁרָא עִבְרָא דְיַרְדְּנָא לְמַדִּינְחָא וְעַד יַמָּא דְמֵישְׁרָא
תְּחוֹת מַשְׁפַּךְ מְרָמָתָא: רביעי **ה א** **וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר**
אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי
דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם: וּקְרָא מֹשֶׁה
לְכָל יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יָת קְיָמַיָּא וְיָת דִּינַיָּא דִּי אֲנָא מְמַלֵּל קֳדָמֵיכוֹן יוֹמָא דֵין
וְתִלְפּוּן יָתְהוֹן וְתִטְרוּן לְמֶעְבְּדְהוֹן: **ב** **יְדֹוָד אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב:**

(46) Across the Jordan, in the valley opposite Bet Peor, in the land of Sihon, king of the Emmorites, who dwelt in Heshbon, whom Moshe and the children of Israel smote, after they went out of Egypt. **(47)** And they possessed his land, and the land of Og king of the Bashan, the two kings of the Emmorites, who were across the Jordan, towards the sunrise. **(48)** From Aroer, which is by the bank of the river Arnon, to Mount Sion, which is Hermon; **(49)** And all the plain across the Jordan eastward till the sea of the plain, under the waterfalls of the summit. **5** **(1)** And Moshe called to all Israel, and said to them, Hear, O Israel, the statutes and judgments which I speak in your ears this day, and learn them, and observe to do them. **(2)** The Lord our God made a covenant with us in

RASHI **רש"י**

(47) Who were across the Jordan — *Which is in the east, because the other side was in the west.*

(מז) **אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן** שֶׁהוּא בַּמִּזְרָח, שֶׁהָעֵבֶר הַשֵּׁנִי הָיָה בַּמַּעֲרָב:

יְיָ אֱלָהָנָא גְּזַר עִמָּנָא קְיָם בְּחוֹרֵב: ג **לֹא אֶת־אֲבֹתֵינוּ כָּרַת יְדוָֹה אֶת־הַבְּרִית**
הַזֹּאת כִּי אִתָּנוּ אֲנַחְנוּ אֵלֶּה פֹּה הַיּוֹם כֻּלָּנוּ חַיִּים: לָא עִם אֲבָהָתָנָא גְּזַר
יְיָ יָת קְיָמָא הָדָא אֶלָּהֵן עִמָּנָא אֲנַחְנָא אִלֵּין הָכָא יוֹמָא דֵין כֻּלָּנָא קַיְמִין: ד **פָּנִים ו בְּפָנִים**
דִּבֶּר יְדוָֹה עִמָּכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: מְמַלֶּל עִם מְמַלָּל מַלִּיל יְיָ עִמְּכוֹן בְּטוּרָא
מִגּוֹ אֶשָׁתָא: ה **אָנֹכִי עֹמֵד בֵּין־יְדוָֹה וּבֵינֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם**
אֶת־דְּבַר יְדוָֹה כִּי יְרֵאתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא־עֲלִיתֶם בָּהָר לֵאמֹר:
ס אֲנָא הֲוֵיתִי קָאֵם בֵּין מֵימְרָא דַיְיָ וּבֵינֵיכוֹן בְּעִדָּנָא הַהִיא לְחַוָּאָה לְכוֹן יָת פִּתְגָמָא דַיְיָ אֲרֵי
דְּחֶלְתּוּן מִקֳּדָם אֶשָׁתָא וְלָא סְלֶקְתּוּן בְּטוּרָא לְמֵימָר: ו **אָנֹכִי יְדוָֹה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר**
הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: אֲנָא יְיָ אֱלָהָךְ דִּי אַפֵּקְתָּךְ מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדוּתָא: ז **לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי:** לָא יְהֵי
לָךְ אֱלָהָא אָחֳרָן בַּר מִנִּי: ח **לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל כָּל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם**

Horev. **(3)** The Lord did not make this covenant with our fathers, but with us — we, who are all of us here alive this day. **(4)** Face to face The Lord spoke with you at the mountain out of the midst of the fire. **(5)** I stood between the Lord and you at that time, to tell you the word of the Lord; for you were afraid because of the fire, and you did not go up on the mountain; saying, **(6)** I am the Lord your God, Who brought you out of the land of Egypt, from the house of slaves. **(7)** You will have no other gods before Me. **(8)** Do not make for yourself

RASHI **רש"י**

(3) The Lord did not make this covenant with our fathers — *I.e., not with them alone — but with us.* **(4) Face to face —** *Rabbi Berakhiah said, "So said Moshe: Do not say that I am misguiding you about a meaningless matter that does not exist, as a middle man does, acting between the seller and the buyer; behold, the seller Himself is speaking with you."* (Pesikta Rabbah). **(5) Saying —** *This is a continuation from (verse 4), "[face to face] the Lord spoke with you at the mountain out of the midst of the fire ... saying, I am the Lord ... While I stood between the Lord and you".* **(7) Before Me —** *I.e., in any place where I am, and that is the entire world. Another explanation: So long as I exist [i.e., forever]* (Mekhilta). *I have already explained the Ten Commandments (see Exodus*

(ג) **לֹא אֶת אֲבֹתֵינוּ.** בִּלְבַד כָּרַת ה' וְגוֹ' כִּי אִתָּנוּ וְגוֹ': (ד) **פָּנִים בְּפָנִים.** אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה: כָּךְ אָמַר מֹשֶׁה: אַל תֹּאמְרוּ: אֲנִי מַטְעֶה אֶתְכֶם עַל לֹא דָּבָר, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַסַּרְסוּר עוֹשֶׂה בֵּין הַמּוֹכֵר לַלּוֹקֵחַ, הֲרֵי הַמּוֹכֵר עַצְמוֹ מְדַבֵּר עִמָּכֶם: (ה) **לֵאמֹר.** מוּסָב עַל דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ לֵאמֹר אָנֹכִי ה' וְגוֹ' וְאָנֹכִי עוֹמֵד בֵּין ה' וּבֵינֵיכֶם: (ז) **עַל פָּנָי** בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר אֲנִי שָׁם, וְזֶהוּ כָּל הָעוֹלָם. דָּבָר אַחֵר כָּל זְמַן שֶׁאֲנִי קַיָּם. עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת כְּבָר פֵּרַשְׁתִּים:

מִמַּעַל וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת וַאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: לֹא תַעֲבֹד
לָךְ צֶלֶם כָּל דְּמוּת דִּי בִשְׁמַיָּא מִלְעֵלָּא וְדִי בְאַרְעָא מִלְּרָע וְדִי בְמַיָּא מִלְּרַע לְאַרְעָא:
ט לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם כִּי אָנֹכִי יְדוָֹה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קַנָּא פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־שִׁלֵּשִׁים וְעַל־רִבֵּעִים
לְשֹׂנְאָי: לָא תִסְגּוּד לְהוֹן וְלָא תִפְלְחִנּוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהָךְ אֵל קַנָּא מַסְעַר חוֹבֵי אֲבָהָן עַל
בְּנִין מְרָדִין עַל דַּר תְּלִיתַי וְעַל דַּר רְבִיעַי לְשַׂנְאָי כַּד מְשַׁלְּמִין בְּנַיָּא לְמֶחֱטֵי בָּתַר אֲבָהַתְהוֹן:
י וְעֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים לְאֹהֲבַי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָו (קרי מִצְוֹתָי): ס וְעָבֵד
טֵיבוּ לְאַלְפֵי דָּרִין לְרָחֲמַי וּלְנָטְרֵי פִּקּוֹדָי: יא לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְדוָֹה אֱלֹהֶיךָ
לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְדוָֹה אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: ס לָאתֵימֵי
יָת שְׁמָא דַּייָ אֱלָהָךְ לְמַגָּנָא אֲרֵי לָא יְזַכֵּי יְיָ יָת דְּיֵמֵי בִּשְׁמֵהּ לְשִׁקְרָא: יב שָׁמוֹר אֶת־יוֹם
הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְדוָֹה אֱלֹהֶיךָ: טַר יָת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקַדָּשׁוּתֵהּ
כְּמָא דְּפַקֶּדָךְ יְיָ אֱלָהָךְ: יג שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלַאכְתֶּךָ: שִׁתָּא
יוֹמִין תִּפְלַח וְתַעְבֵּד כָּל עִבְדְּתָךְ: יד וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַידוָֹה אֱלֹהֶיךָ

a graven image, or any likeness of anything that is in the heaven above, on the earth below or in the water under the earth. **(9)** Do not prostrate yourself to them, nor serve them, for I, the Lord your God, am a jealous God, visiting the iniquity of fathers upon children, and upon the third and fourth generations of those who hate Me. **(10)** But showing kindness to thousands [of generations] of those who love Me and observe My commandments. **(11)** Do not take the Name of the Lord your God in vain: for the Lord will not hold guiltless he who takes His Name in vain. **(12)** Keep the Sabbath day to sanctify it, just as the Lord your God commanded you. **(13)** Six days you may labor, and do all your work. **(14)** But the seventh day is the Sabbath to the Lord your God: Do not do any

RASHI רש"י

20:1-14). **(12) Keep [the Sabbath day] —** *But in the first set [of Ten Commandments] (in Exodus 20) it states, "Remember [the Sabbath day]!" The explanation is: Both of them ("Remember" and "Keep") were spoken at once and appeared as one word, and were heard simultaneously. (*Mekhilta 20:8*)* **[Keep the Sabbath day to sanctify it,] just as [the Lord your God] commanded you —** *Before the giving of the Torah, at Marah (Shabbat*

(יב) **שָׁמוֹר.** וּבְרֹאשׁוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר זָכוֹר שְׁנֵיהֶם בְּדִבּוּר אֶחָד וּבְתֵבָה אַחַת נֶאֶמְרוּ וּבְשָׁמִיעָה אַחַת נִשְׁמְעוּ: **כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ.** קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה בְּמָרָה:

לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אַתָּה ו וּבִנְךָ־וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ־וַאֲמָתֶךָ
וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל־בְּהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ
עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ כָּמוֹךָ: וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָא תַעְבֵּד כָּל עֲבִידָא
אַתְּ וּבְרָךְ וּבְרַתָּךְ וְעַבְדָּךְ וְאַמְתָּךְ וְתוֹרָךְ וַחֲמָרָךְ וְכָל בְּעִירָךְ וְגִיּוֹרָךְ דִּי בְקִרְוָךְ בְּדִיל דִּי יְנוּחַ
עַבְדָּךְ וְאַמְתָּךְ כְּוָתָךְ: ט וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְדוָֹה
אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל־כֵּן צִוְּךָ יְדוָֹה אֱלֹהֶיךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: ס וְתִדְכַּר אֲרֵי עַבְדָּא הֲוֵיתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְאַפְּקָךְ יְיָ
אֱלָהָךְ מִתַּמָּן בִּידָא תַקִּיפָא וּבִדְרָעָא מְרָמָא עַל כֵּן פַּקְּדָךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְמֶעְבַּד יָת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא:
ט כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְדוָֹה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן ו
יַאֲרִיכֻן יָמֶיךָ וּלְמַעַן יִיטַב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְדוָֹה אֱלֹהֶיךָ
נֹתֵן לָךְ: ס יַקַּר יָת אֲבוּךְ וְיָת אִמָּךְ כְּמָא דִּי פַקֶּדָךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּדִיל דְּיוֹרְכוּן יוֹמָיךְ וּבְדִיל
דְּיוֹטֶב לָךְ עַל אַרְעָא דַּייָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ: יז לֹא תִרְצָח ס וְלֹא תִנְאָף ס וְלֹא
תִגְנֹב ס וְלֹא־תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁוְא: ס לָא תִקְטוֹל נַפְשׁ. וְלָא תִגּוֹף. וְלָא

work — you, nor your son, nor your daughter, nor your manservant, nor your maidservant, nor your ox, nor your donkey, nor any of your livestock, nor the stranger who is within your gates, in order that your manservant and your maidservant may rest like you. **(15)** And you will remember that you were a slave in the land of Egypt, and that the Lord your God brought you out from there with a mighty hand and with an outstretched arm: therefore, the Lord your God commanded you to observe the Sabbath day. **(16)** Honor your father and your mother, just as the Lord your God commanded you, in order that your days may be prolonged, and that it may go well with you on the land which the Lord your God gives you. **(17)** Do not murder. And do not commit adultery. And do

RASHI **רש"י**

87b). **(15) And you will remember that you were a slave —** *God redeemed you on condition, that you will be a servant to Him and keep His commandments.* **(16) [Honor your father and your mother,] just as the Lord your God commanded you —** *Also regarding the honoring of parents they were commanded at Marah, as it is said (Exodus 15:25), "There He set for them a statute and a judgment." (Sanhedrin 56b)* **(17) And do not commit adultery —** *The term* **ניאוף**,

(טו) **וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ וגו'.** עַל מְנָת כֵּן פְּדָאֲךָ שֶׁתִּהְיֶה לוֹ עֶבֶד וְתִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו: (טז) **כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ.** אַף עַל כִּבּוּד אָב וָאֵם נִצְטַוּוּ בְּמָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שָׁם שָׂם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט": (יז) **וְלֹא תִנְאָף.** אֵין לְשׁוֹן נאוף

תִּגְנֹֽוב. וְלֹ֥א תַסְהֵ֖ד בְּחַבְרְךָ֣ סַהֲדוּתָ֑א דְּשִׁקְרָ֖א: יח **וְלֹ֥א תַחְמֹ֖ד אֵ֣שֶׁת רֵעֶ֑ךָ ס וְלֹ֣א תִתְאַוֶּ֗ה בֵּ֚ית רֵעֶ֔ךָ שָׂדֵ֥הוּ וְעַבְדּ֖וֹ וַאֲמָתֹ֑ו שׁוֹרֹ֥ו וַחֲמֹרֹ֖ו וְכֹ֥ל אֲשֶׁ֖ר לְרֵעֶֽךָ: ס** וְלָא תַחְמֵד אִתַּת חַבְרָךְ. וְלָא תֵרוֹג בֵּית חַבְרָךְ חַקְלֵהּ וְעַבְדֵּהּ וְאַמְתֵּהּ תּוֹרֵהּ וַחֲמָרֵהּ
וְכֹל דִּי לְחַבְרָךְ: חמישי יט **אֶת־הַדְּבָרִ֤ים הָאֵ֙לֶּה֙ דִּבֶּ֣ר יְדֹוָ֔ה אֶל־כָּל־קְהַלְכֶ֖ם בָּהָ֑ר מִתֹּ֣וךְ הָאֵ֗שׁ הֶֽעָנָן֙ וְהָעֲרָפֶ֔ל קֹ֖ול גָּדֹ֑ול וְלֹ֣א יָסָ֔ף וַיִּכְתְּבֵ֕ם עַל־שְׁנֵ֖י לֻחֹ֣ת אֲבָנִ֑ים וַיִּתְּנֵ֖ם אֵלָֽי:** יָת פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין מַלִּיל יְיָ עִם כָּל קְהָלְכוֹן
בְּטוּרָא מִגּוֹ אֶשָׁתָא עֲנָנָא וַאֲמִיטְתָא קָל רַב וְלָא פְּסַק וּכְתָבִנּוּן עַל תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָּא וִיהָבִנּוּן
לִי: כ **וַיְהִ֕י כְּשָׁמְעֲכֶ֥ם אֶת־הַקֹּ֖ול מִתֹּ֣וךְ הַחֹ֑שֶׁךְ וְהָהָ֣ר בֹּעֵ֔ר בָּאֵ֖שׁ וַתִּקְרְבוּן֙ אֵלַ֔י כָּל־רָאשֵׁ֖י שִׁבְטֵיכֶ֑ם וְזִקְנֵיכֶֽם:** וַהֲוָה כַּד שְׁמַעְכוֹן יָת קָלָא
מִגּוֹ חֲשׁוֹכָא וְטוּרָא בָּעֵר בְּאֶשָׁתָא וְקָרֵבְתּוּן לְוָתִי כָּל רֵישֵׁי שִׁבְטֵיכוֹן וְסָבֵיכוֹן: כא **וַתֹּ֣אמְרוּ֮**

not steal. And do not bear false witness against your fellow. **(18)** And do not covet your fellow's wife, nor should you desire your fellow's house, his field, or his manservant, or his maidservant, or his ox, or his ass or anything that belongs to your fellow. **(19)** The Lord spoke these words to all your assembly at the mountain out of the midst of the fire, the cloud and the dense fog — a great voice, which did not cease. And He wrote them on two Tablets of stone, and gave them to me. **(20)** And it was, when you heard the Voice from the midst of the darkness, and the mountain was burning with fire, you approached me — all the heads of your tribes and your elders. **(21)** And you said, Behold, the Lord

RASHI **רש"י**

"adultery," refers to only the case of a married woman. **(18) ולא תתאוה —** *[As the Targum:]* **ולא תרוג**, *"do not covet" which also is an expression of* **חמד** *— "desirous of," just as (Genesis 2:9)* **"נחמד** *to the eyes," which the Targum interprets as "desirable (***רגג***) to see."* **(19) ולא יסף —** *Interpreted by the Targum:* **ולא פסק** *"and it did not cease." Because it is human nature that one is unable to utter all his words in one breath, whereas the characteristic of the Holy One, blessed be He, is not so, therefore God did not pause, and since He did not pause, He did not have to resume, for His voice is strong and exists continuously (Sanhedrin 17a). Another explanation of* **ולא יסף***: He never again revealed Himself so publicly [as He did on Mount Sinai].*

אֶלָּא בְּאֵשֶׁת אִישׁ: (יח) **לֹא תַתְאַוֶּה.** "לֹא תֵרוֹג". אַף הוּא לְשׁוֹן חֶמְדָּה כְּמוֹ: "נֶחְמָד לְמַרְאֶה" דְּמְתַרְגְּמִינַן "דְּמֵרַגֵּג לְמֶחֱזֵי": (יט) **וְלֹא יָסָף.** מְתַרְגְּמִינַן "וְלָא פְּסַק" לְפִי שֶׁמִּדַּת בָּשָׂר וָדָם אֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר כָּל דְּבָרָיו בִּנְשִׁימָה אַחַת וְצָרִיךְ לְהַפְסִיק וּמִדַּת הַקָּבָ"ה אֵינוֹ כֵּן לֹא הָיָה פּוֹסֵק וּמִשֶּׁלֹּא הָיָה פּוֹסֵק לֹא הָיָה מוֹסִיף כִּי קוֹלוֹ חָזָק וְקַיָּם לְעוֹלָם. דָּבָר אַחֵר: וְלֹא יָסָף, לֹא הוֹסִיף לְהֵרָאוֹת בְּאוֹתוֹ פֶּמֶבִי:

הֵן הֶרְאָנוּ יְדוָֹה אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבֹדוֹ וְאֶת־גָּדְלוֹ וְאֶת־קֹלוֹ שָׁמַעְנוּ
מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וָחָי:

וַאֲמַרְתּוּן הָא אַחְזָנָא יְיָ אֱלָהָנָא יָת יְקָרֵהּ וְיָת רְבוּתֵהּ וְיָת קַל מֵימְרֵהּ שְׁמַעְנָא מִגּוֹ אֶשָׁתָא יוֹמָא
הָדֵין חֲזֵינָא אֲרֵי יְמַלֵּל יְיָ עִם אֱנָשָׁא וְיִתְקַיֵּם: כב וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ
הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יֹסְפִים ו אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְדוָֹה
אֱלֹהֵינוּ עוֹד וָמָתְנוּ: וּכְעַן לְמָא נְמוּת אֲרֵי תֵּיכְלִנָּא אֶשָׁתָא רַבְּתָא הָדָא אִם מוֹסְפִין
אֲנַחְנָא לְמִשְׁמַע יָת קָל מֵימְרָא דַייָ אֱלָהָנָא עוֹד וּמָיְתִין אֲנַחְנָא: כג כִּי מִי כָל־בָּשָׂר
אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כָּמֹנוּ וַיֶּחִי: אֲרֵי
מָן כָּל בִּשְׂרָא דִי שְׁמַע קָל מֵימְרָא דַייָ קַיָּמָא מְמַלֵּל מִגּוֹ אֶשָׁתָא כְּוָתָנָא וְאִתְקַיָּם: כד קְרַב
אַתָּה וּשְׁמָע אֵת כָּל־אֲשֶׁר יֹאמַר יְדוָֹה אֱלֹהֵינוּ וְאַתְּ ו תְּדַבֵּר
אֵלֵינוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְדוָֹה אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וְשָׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ:

קְרֵב אַתְּ וּשְׁמַע יָת כָּל דִּי יֵימַר יְיָ אֱלָהָנָא וְאַתְּ תְּמַלֵּל עִמָּנָא יָת כָּל דִּי מַלֵּל יְיָ אֱלָהָנָא עִמָּךְ
וּנְקַבֵּל וְנַעְבֵּד: כה וַיִּשְׁמַע יְדוָֹה אֶת־קוֹל דִּבְרֵיכֶם בְּדַבֶּרְכֶם אֵלָי
וַיֹּאמֶר יְהוָֹה אֵלַי שָׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דִּבְרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ

our God has shown us His glory and His greatness, and we heard His voice from the midst of the fire; we saw this day that God speaks with man, yet man remains alive. (**22**) So now, why should we die? For this great fire will consume us; if we continue to hear the voice of the Lord our God any more, then we will die. (**23**) For who is there of all flesh, that has heard the voice of the living God speaking from the midst of the fire, as we have, and lived? (**24**) You approach, and hear all that the Lord our God will say: and you speak to us all that the Lord our God will speak to you: and we will hear, and do. (**25**) And the Lord heard the voice of your words, when you spoke to me; and the Lord said to me, I have heard the voice of the words of this people that they have

RASHI רש"י

(24) **And you speak to us [**את*, is a feminine form] — You weakened my strength as that of a female, for I was distressed regarding you, and you weakened me, since I saw that you were not anxious to approach God out of love. Would it not have been preferable for you*

(כד) **וְאַתְּ תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ.** הִתַּשְׁתֶּם אֶת כֹּחִי כִּנְקֵבָה, שֶׁנִּצְטַעַרְתִּי עֲלֵיכֶם וְרִפִּיתֶם אֶת יָדַי, כִּי רָאִיתִי שֶׁאֵינְכֶם חֲרֵדִים לְהִתְקָרֵב אֵלָיו מֵאַהֲבָה וְכִי לֹא הָיָה

אֵלֶיךָ הֵיטִיבוּ כָּל־אֲשֶׁר דִּבֵּרוּ: וּשְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ יָת קָל פִּתְגָמֵיכוֹן בְּמַלָּלוּתְכוֹן עִמִּי
וַאֲמַר יְיָ לִי שְׁמִיעַ קֳדָמַי יָת קָל פִּתְגָמֵי עַמָּא הָדֵין דִּי מַלִּילוּ עִמָּךְ אַתְקִינוּ כָּל דִּי מַלִּילוּ:
כו מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת־כָּל־
מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם: לְוַי דִּי יְהֵי לִבָּא
הָדֵין לְהוֹן לְמִדְחַל קֳדָמַי וּלְמִטַר יָת כָּל פִּקּוּדַי כָּל יוֹמַיָּא בְּדִיל דְּייֵטַב לְהוֹן וְלִבְנֵיהוֹן לְעָלַם:
כז לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם: אִזֵל אֱמַר לְהוֹן תּוּבוּ לְכוֹן לְמַשְׁכְּנֵיכוֹן:
כח וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ אֵת כָּל־הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים
וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תְּלַמְּדֵם וְעָשׂוּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנֹכִי נֹתֵן לָהֶם
לְרִשְׁתָּהּ: וְאַתְּ הָכָא קוֹם קֳדָמַי וֶאֱמַלֵּל עִמָּךְ יָת כָּל תַּפְקֻדְתָּא וּקְיָמַיָּא וְדִינַיָּא דִּי תַלְפוּן
וְיַעְבְּדוּן בְּאַרְעָא דִּי אֲנָא יָהֵב לְהוֹן לְמֵירְתַהּ: כט וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְדוָֹה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לֹא תָסֻרוּ יָמִין וּשְׂמֹאל: וְתִטְּרוּן לְמֶעְבַּד כְּמָא דִּי
פַקִּיד יְיָ אֱלָהְכוֹן יָתְכוֹן לָא תְסְטוּן יַמִּינָא וּשְׂמָאלָא: ל בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְדוָֹה
אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם תֵּלֵכוּ לְמַעַן תִּחְיוּן וְטוֹב לָכֶם וְהַאֲרַכְתֶּם יָמִים
בָּאָרֶץ אֲשֶׁר תִּירָשׁוּן: בְּכָל אָרְחָא דִּי פַקִּיד יְיָ אֱלָהְכוֹן יָתְכוֹן תְּהָכוּן בְּדִיל דְּתֵיחוֹן
וְייֵטַב לְכוֹן וְתוֹרְכוּן יוֹמִין בְּאַרְעָא דִּי תֵירְתוּן: ו א וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֻקִּים

spoken to you; they have done well in all that they have spoken. **(26)** Would that their hearts be like this, to fear Me and to keep all My commandments all the days, that it might be well with them and with their children forever! **(27)** Go say to them, Return to your tents. **(28)** But as for you, stand here with Me, and I will speak to you all the commandments, and the statutes, and the judgments which you will teach them, that they may do them in the land which I give them to possess. **(29)** Keep them to observe just as the Lord your God has commanded you, do not turn aside neither to the right nor left. **(30)** In all the way which the Lord your God has commanded you, you will go, in order that you may live and that it may be well with you, and so that you may prolong your days in the land which you will possess. **6** **(1)** Now these are the commandments, the

RASHI רש"י

to learn [directly] from the mouth of the Almighty God, rather than to learn from me?

יָפֶה לָכֶם לִלְמֹד מִפִּי הַגְּבוּרָה וְלֹא לִלְמֹד מִמֶּנִּי:

וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְדוָֹד אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת
בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: וְדָא תַּפְקֻדְתָּא קְיָמַיָּא וְדִינַיָּא דִּי
פַקִּיד יְיָ אֱלָהֲכוֹן לְאַלָּפָא יָתְכוֹן לְמֶעְבַּד בְּאַרְעָא דִּי אַתּוּן עָבְרִין תַּמָּן לְמֵירְתַהּ: ב לְמַעַן
תִּירָא אֶת־יְדוָֹד אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר אֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוְּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבֶן־בִּנְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יַאֲרִכֻן
יָמֶיךָ: בְּדִיל דִּתְדַחַל קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לְמִטַּר יָת כָּל קְיָמוֹהִי וּפִקּוּדוֹהִי דִּי אֲנָא מְפַקֶּדָךְ אַתְּ וּבְרָךְ
וּבַר בְּרָךְ כָּל יוֹמֵי חַיָּיךְ וּבְדִיל דְּיוֹרְכוּן יוֹמָיךְ: ג וְשָׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת
אֲשֶׁר יִיטַב לְךָ וַאֲשֶׁר תִּרְבּוּן מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְדוָֹד אֱלֹהֵי
אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: פ וּתְקַבֵּל יִשְׂרָאֵל וְתִטַּר לְמֶעְבַּד דִּי יִיטַב
לָךְ וְדִי תִסְגּוּן לַחֲדָא כְּמָא דִי מַלִּיל יְיָ אֱלָהָא דַּאֲבָהָתָךְ לָךְ אַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבָשׁ: ד
ששי שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְדוָֹד אֱלֹהֵינוּ יְדוָֹד ו אֶחָד: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלָהָנָא
יְיָ חָד: ה וְאָהַבְתָּ אֵת יְדוָֹד אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ

statutes and the judgments, which the Lord your God commanded to teach you, to do them in the land into which you are about to pass, to possess it. **(2)** So that you will fear the Lord your God, to keep all His ordinances and His commandments which I command you — you and your son, and your son's son, all the days of your life, and so that your days may be prolonged. **(3)** Hear, therefore, O Israel, and keep that which is good for you, to do it, so that you may increase exceedingly, just as the Lord God of your fathers, spoke to you — a land flowing with milk and honey. **(4)** Hear, O Israel: The Lord our God, the Lord is One. **(5)** And you will love the Lord your God with all your heart and

RASHI רש"י

(ד) **ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד.** ה' שֶׁהוּא אֱלֹהֵינוּ עַתָּה וְלֹא אֱלֹהֵי הָאֻמּוֹת, הוּא עָתִיד לִהְיוֹת ה' אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אָז אֶהְפֹּךְ אֶל–עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם ה'". וְנֶאֱמַר: "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד": (ה) **וְאָהַבְתָּ.** עֲשֵׂה דְּבָרָיו מֵאַהֲבָה. אֵינוֹ דּוֹמֶה עוֹשֶׂה מֵאַהֲבָה לָעוֹשֶׂה מִיִּרְאָה. הָעוֹשֶׂה אֵצֶל רַבּוֹ

(4) ה' אלהינו ה' אחד — *Means, The Lord who is now* our *God and not the God of the other nations. He will be in the future [declared] "the One Lord," as it is said (Tzephaniah 3:9), "For then I will turn to the peoples in a clear language that they may all call upon the Name of the Lord," and it is further said (Zechariah 14:9), "On that day will the Lord be One and His Name One." (see* Sifrei*)* (5) And you will love [the Lord] — *Do His commands out of love. You cannot compare the one who acts out of love, to the one who acts out of fear. For if one serves his*

וּבְכָל־מְאֹדֶךָ: וְתִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ וּבְכָל נִכְסָךְ: ו **וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ:** וִיהוֹן פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין דִּי אֲנָא מְפַקֶּדָךְ יוֹמָא דֵין עַל לִבָּךְ: ז **וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ**

with all your soul, and with all your means. (6) And these words, which I command you this day, will be upon your heart. (7) And you will teach them

RASHI **רש"י**

*master out of fear, when the master sets a great burden upon him, this servant would leave him and go away [whereas if out of love he would serve him even under great burden] (*Sifrei *6:5).* **[You will love the Lord ...] with all your heart —** *[The double* ב *in* **לבבך**, *instead of the usual form* **לבך**, *suggests:] Love Him with your two inclinations [the good and the evil]. (*Sifrei*; Berakhot 54a) Another explanation; "with all your heart," is that your heart should not be divided [i.e., at variance] with the Omnipresent (*Sifrei*).* **And with all your soul —** *Even if He takes your soul (*Sifrei*; Berakhot 54a, 61a).* **And with all your means —** *I.e., with all your possessions. There are people whose possessions are more precious to them than their own bodies and therefore the Verse says, "and with all your means." (*Sifrei*) Another explanation of* **ובכל מאדך** *is: You shall love God with whatever* **מדה** *[i.e., measure] He metes out to you, whether it be the measure of good or the measure of retribution. Thus also did David say (Psalms 116:3-4, 12-13), "I will lift up the cup of salvation [and I will call upon the name of the Lord]; I found trouble and grief [but I will call upon the name of the Lord]."* (6) **These words [which I command you ... will be upon your heart] —** *What is this "love" [referred to in the previous verse]? It is that these words [the mitzvot] will be upon your heart, and through this, you will come to recognize the Holy One, blessed be He, and will [consequently] cling to His ways. (*Sifrei *6:6)* **[These words,] which I command you this day —** *They should not be in your eyes as an antiquated edict (***דיוטגמא***) which no one heeds, but as a new one, which everyone hastens to read. The word* **דיוטגמא** *means: a royal edict which comes in writing. (*Sifrei*)* (7) **And you will teach them —** *The word* **ושננתם** *expresses sharpness, meaning that these words should be sharply impressed in your mouth, so that if a person asks you something, you will not hesitate about the answer, but rather, you will tell him immediately. (*Sifrei*; Kiddushin 30a)* **[And you will teach them] to your children —** *These refer to your*

מִיִּרְאָה, כְּשֶׁהוּא מַטְרִיחַ עָלָיו מַנִּיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ: **בְּכָל לְבָבְךָ.** בִּשְׁנֵי יְצָרֶיךָ דָּבָר אַחֵר "בְּכָל לְבָבְךָ" שָׁלֵא יִהְיֶה לִבְךָ חָלוּק עַל הַמָּקוֹם: **וּבְכָל נַפְשֶׁךָ.** אֲפִלּוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשֶׁךָ: **וּבְכָל מְאֹדֶךָ.** בְּכָל מָמוֹנֶךָ; יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁמָּמוֹנוֹ חָבִיב עָלָיו מִגּוּפוֹ, לְכָךְ נֶאֱמַר: "בְּכָל מְאֹדֶךָ". דָּבָר אַחֵר: "וּבְכָל מְאֹדֶךָ" בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁמּוֹדֵד לְךָ, בֵּין בְּמִדָּה טוֹבָה בֵּין בְּמִדַּת פֻּרְעָנוּת וְכֵן בְּדָוִד הוּא אוֹמֵר: "כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וְגוֹ' צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא" וְגוֹ': (ו) **וְהָיוּ הַדְּבָרִים.** מַהוּ הָאַהֲבָה? וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ אַתָּה מַכִּיר בְּהַקָּבָ"ה וּמִתְדַּבֵּק בִּדְרָכָיו: **אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם.** לֹא יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּדִיוֹטָגְמָא יְשָׁנָה שֶׁאֵין אָדָם סוֹפְנָהּ אֶלָּא כַּחֲדָשָׁה שֶׁהַכֹּל רָצִין לִקְרָאתָהּ. דְּיוֹטָגְמָא מִצִּוֹת הַמֶּלֶךְ הַבָּאָה בְּמִכְתָּב: (ז) **וְשִׁנַּנְתָּם.** לְשׁוֹן חִדּוּד הוּא, שֶׁיִּהְיוּ מְחֻדָּדִים בְּפִיךָ; שֶׁאִם יִשְׁאָלְךָ אָדָם דָּבָר, לֹא תְּהֵא צָרִיךְ לְגַמְגֵּם בּוֹ, אֶלָּא אֱמֹר לוֹ מִיָּד: **לְבָנֶיךָ.** אֵלּוּ הַתַּלְמִידִים. מָצִינוּ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהַתַּלְמִידִים

וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וּתְתָּנְנוּן לִבְנָיךְ וּתְמַלֵּל בְּהוֹן בְּמִתְּבָךְ בְּבֵיתָךְ וּבְמֵהָכָךְ בְּאָרְחָא וּבְמִשְׁכְּבָךְ וּבְמֵקִימָךְ: ח וּקְשַׁרְתִּנּוּן לְאָת עַל יְדָךְ וִיהוֹן לִתְפִלִּין בֵּין עֵינָיךְ: ט וּכְתַבְתִּנּוּן עַל מְזוּזָן בֵּיתָךְ וְתִקְּבָעִנּוּן בְּסִפֵּי בֵיתָךְ

to your children and speak of them, when you sit in your house, and when you walk on the way, and when you lie down, and when you rise up. (**8**) And you will bind them for a sign upon your hand, and they will be as totafot between your eyes. (**9**) And you will write them upon the doorposts of your house and

RASHI רש"י

*disciples. We find everywhere that disciples are termed "children," as it is said (Deuteronomy 14:1), "You are children to the Lord your God;" and it says (II Kings 2:3), "The sons of the prophets who were in Bet El." So too, we find that Hizkiyahu taught Torah to all Israel and termed them children, as it is said (II Chronicles 29:11), "My sons, do not be negligent now." And just as disciples are termed "children," as it is said "You are children to the Lord your God" so too, the teacher is termed "father," as it is said (II Kings 2:12) [that Elisha referred to his teacher Elijah by the words] "My father, my father, the chariot of Israel ..." (*Sifrei *6:7)*

קְרוּיִים "בָּנִים", שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם". וְאוֹמֵר: "בְּנֵי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בֵּית אֵל". וְכֵן בְּחִזְקִיָּהוּ, שֶׁלִּמֵּד תּוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל קְרָאָם "בָּנִים", שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּנַי עַתָּה אַל תִּשָּׁלוּ". וּכְשֵׁם שֶׁהַתַּלְמִידִים קְרוּיִים בָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם", כָּךְ הָרַב קָרוּי "אָב", שֶׁנֶּאֱמַר: "אָבִי אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל" וְגוֹ':

וְדַבַּרְתָּ בָּם. שֶׁלֹּא יְהֵא עִקַּר דִּבּוּרְךָ אֶלָּא בָּם, עֲשֵׂם עִקָּר וְאַל תַּעֲשֵׂם טָפֵל: **וּבְשָׁכְבְּךָ.** יָכוֹל אֲפִלּוּ שָׁכַב בַּחֲצִי הַיּוֹם? תַּלְמוּד לוֹמַר: בְּקוּמֶךָ. יָכוֹל אֲפִלּוּ עָמַד בַּחֲצִי הַלַּיְלָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: בְּשָׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ דֶּרֶךְ אֶרֶץ דִּבְּרָה תּוֹרָה: זְמַן שְׁכִיבָה וּזְמַן קִימָה: (ח) **וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ.** אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁבַּזְּרוֹעַ: **וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ.** אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁבָּרֹאשׁ. וְעַל שֵׁם מִנְיַן פָּרָשִׁיּוֹתֶיהָ נִקְרְאוּ טֹטָפֹת: "טָט" בְּכַתְפֵּי שְׁתַּיִם פַּת בְּאַפְרִיקֵי שְׁתַּיִם: (ט) **מְזוּזֹת**

And speak of them — *You should make your principal topic of conversation about them; make them the main topic, not the secondary one. (*Sifrei*)* **And when you lie down —** *Now this [latter verse] might lead one to think [that the obligation to recite the "shema" is] even if one lies down in the middle of the day. Therefore it states; "and when you rise up;" now this [latter verse] might lead one to think [that the obligation to recite the "shema" is] even if you arise in the middle of the night! It states therefore, "When you sit in your house, and when you walk on the way. The Torah is thus speaking of the usual manner of conduct: The [usual] time of lying down and the [usual] time of rising up. (*Sifrei*)* (**8**) **And you will bind them [... upon your hand] —** *These are the tefillin of the arm.* **And they will be as *totafot* between your eyes —** *These are the tefillin of the head. And because of the number of the Scriptural sections contained in them [namely four], they are called* **טטפות** — totafot, *for* **טט** — tat, *means "two" in Katpi and* **פת** — pat, *in Afriki means "two." (Sanhedrin 4b)* (**9**) **The doorposts of your house —** *The word*

וּבְתַרְעָיךְ׃ י וְהָיָה כִּי־יְבִיאֲךָ | יְדוָֹה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֶת לְךָ עָרִים גְּדֹלֹת וְטֹבֹת
אֲשֶׁר לֹא־בָנִיתָ׃ וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל־טוּב יא
אֲשֶׁר לֹא־מִלֵּאתָ וּבֹרֹת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא־חָצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים
אֲשֶׁר לֹא־נָטָעְתָּ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ׃ יב הִשָּׁמֶר לְךָ
פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְדוָֹה אֲשֶׁר הוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים׃
אֶת־יְדוָֹה יג
אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ׃
תִּפְלָח וּבִשְׁמֵה תְּקַיֵּם׃ יד לֹא תֵלְכוּן אַחֲרֵי אֱלָהִים אָחֳרִים מֵאֱלָהֵי הָעַמִּים

upon your gates. **(10)** And it will be, when the Lord your God will bring you to the land which He swore to your fathers, to Avraham, to YitzHak, and to Yaakov, to give you great and good cities, which you did not build. **(11)** And houses full of every good, which you did not fill; and hewn wells, which you did not hew; vineyards and olive trees, which you did not plant; and you will eat and be satisfied; **(12)** guard yourself, lest you forget the Lord Who brought you out of the land of Egypt, from the house of slaves. **(13)** Fear the Lord your God, and serve Him, and swear by His Name. **(14)** Do not go after other gods,

RASHI רש"י

is written מזוזות *[and not* מזוזות*, i.e., without the letter* ו*] to indicate that there is only need for one* מזוזה — mezuzah *per door.* **And upon your gates —** *The plural form ["gates"] is to include also the gates of courtyards, the gates of provinces and the gates of cities [in that they also require a* mezuzah*]. (Yoma 11a)* **(11) Hewn [wells] —** *Since the Land of Israel was a place of stones and rocks, the term "hewn" is appropriate [regarding the wells there].* **(12) מבית עבדים —** *As the Targum explains: From the house of slavery, i.e., from the place where you were enslaved [and "not the house that belonged to slaves."]* **(13) And swear by His Name —** *If you have all the attributes mentioned here, that you fear His Name and serve Him, then you may swear by His Name, for if you fear His Name, you will be cautious with your oath; but if [you do] not, you*

בֵּיתֶךָ. מְזוּזַת כְּתִיב שֶׁאֵין צָרִיךְ אֶלָּא אַחַת: **וּבִשְׁעָרֶיךָ.** לְרַבּוֹת שַׁעֲרֵי חֲצֵרוֹת וְשַׁעֲרֵי מְדִינוֹת וְשַׁעֲרֵי עֲיָרוֹת: (יא) **חֲצוּבִים.** לְפִי שֶׁהוּא מְקוֹם טְרָשִׁין וּסְלָעִים, נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן "חֲצִיבָה": (יב) **מִבֵּית עֲבָדִים.** כְּתַרְגּוּמוֹ: מִבֵּית עַבְדוּתָא, מִמָּקוֹם שֶׁהָיִיתֶם שָׁם עֲבָדִים: (יג) **וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ.** אִם יֵשׁ בְּךָ כָּל הַמִּדּוֹת הַלָּלוּ, שֶׁאַתָּה יָרֵא אֶת שְׁמוֹ וְעוֹבֵד אוֹתוֹ – אָז בִּשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁאַתָּה יָרֵא אֶת שְׁמוֹ, תְּהֵא זָהִיר

אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם: לֹא תִהְכוּן בָּתַר טַעֲוַת עַמְמַיָּא מִטַּעֲוַת עַמְמַיָּא דִּי בְסַחֲרֵנֵיכוֹן:
טו כִּי אֵל קַנָּא יְדוָֹה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבֶּךָ פֶּן־יֶחֱרֶה אַף־יְדוָֹה אֱלֹהֶיךָ
בָּךְ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: ס אֲרֵי אֵל קַנָּא יְיָ אֱלָהָךְ שְׁכִנְתֵּהּ בֵּינָךְ דִּילְמָא
יִתְקֵף רָגְזָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ בָּךְ וְיִשֵּׁצָךְ מֵעַל אַפֵּי אַרְעָא: טז לֹא תְנַסּוּ אֶת־יְדוָֹה אֱלֹהֵיכֶם
כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמַּסָּה: לָא תְנַסּוֹן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן כְּמָא דִּי נַסְתּוּן בְּנִסְיָתָא: יז שָׁמוֹר
תִּשְׁמְרוּן אֶת־מִצְוֹת יְדוָֹה אֱלֹהֵיכֶם וְעֵדֹתָיו וְחֻקָּיו אֲשֶׁר צִוָּךְ: מִטַּר
תִּטְּרוּן יָת פִּקּוּדַיָּא דַּיְיָ אֱלָהֲכוֹן וּסְהֶדְוָתֵהּ וּקְיָמוֹהִי דִּי פַקֵּדָךְ: יח וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב
בְּעֵינֵי יְדוָֹה לְמַעַן יִיטַב לָךְ וּבָאתָ וְיָרַשְׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה
אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְדוָֹה לַאֲבֹתֶיךָ: וְתַעְבֵּד דְּכְשַׁר וּדְתָקֵן קֳדָם יְיָ בְּדִיל דְּיֵיטַב לָךְ וְתֵעוֹל
וְתֵירַת יָת אַרְעָא טַבְתָּא דִּי קַיֵּים יְיָ לַאֲבָהָתָיךְ: יט לַהֲדֹף אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְדוָֹה: ס לְמִתְבַּר יָת כָּל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ מִקֳדָמָךְ כְּמָא דִּי מַלִּיל יְיָ:

from those gods of the peoples who are around you. **(15)** For the Lord your God is a jealous God among you, lest the wrath of the Lord your God blaze forth against you, and exterminate you off the face of the earth. **(16)** Do not try the Lord your God, as you tried Him in Massah. **(17)** Diligently keep the commandments of the Lord your God, and His testimonies. and His statutes, which He has commanded you. **(18)** And do that which is proper and good in the eyes of the Lord; in order that it may be well with you, and that you may come and possess the good land which the Lord swore to your fathers. **(19)** To drive out all your enemies from before you, as the Lord has spoken.

RASHI רש"י

must not swear [by His Name]. **(14) [Do not go after other gods] from those gods of the peoples who are around you —** *The same applies to the gods of those peoples who are distant [from you]; but, because you see those who are around you erring after these, it was necessary to warn you especially about these people [close to you].* **(16) In Massah —** *When they went out from Egypt. They tested God concerning water, as it is said (Exodus 17:7) [that they asked], "Is the Lord among us or not?" [Hence "Massah" means test.]* **(18) [Do] that which is proper and good [in the eyes of the Lord] —** *This refers to acting beyond the strict demands of the law.* **(19) [To drive out all your enemies ...] as [the Lord] has spoken —** *And where did God say this? When He said (Exodus 23:27),*

בַּשְּׁבוּעָתְךָ. וְאִם לָאו – לֹא תִשָּׁבַע: (יד) **מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם.** וְהוּא הַדִּין לְחֻקּוֹת אֶלָּא לְפִי שֶׁאַתָּה רוֹאֶה אֶת סְבִיבוֹתֶיךָ תּוֹעִים אַחֲרֵיהֶם הֶצְרֵךְ לְהַזְהִיר עֲלֵיהֶם בְּיוֹתֵר: (טז) **בַּמַּסָּה.** כְּשֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם שֶׁנִּסּוּהוּ בַּמַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבֵּנוּ": (יח) **הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב.** זוֹ פְּשָׁרָה, לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין: (יט) **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר.** וְהֵיכָן דִּבֶּר? וְהֵמִתִּי

כ כִּי־יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים
אֲשֶׁר צִוָּה יְדוָֹד אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם: אֲרֵי יִשְׁאֲלִנָּךְ בְּרָךְ מְחָר לְמֵימַר מָא סָהֲדְוָתָא
וּקְיָמַיָּא וְדִינַיָּא דִּי פַקִּיד יְיָ אֱלָהָנָא יָתְכוֹן: כא וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ
לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם וַיּוֹצִיאֵנוּ יְדוָֹד מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה: וְתֵימַר לִבְרָךְ
עַבְדִין הֲוֵינָא לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם וְאַפְּקָנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם בִּידָא תַקִּיפָא: כב וַיִּתֵּן יְדוָֹד אֹתֹת
וּמֹפְתִים גְּדֹלִים וְרָעִים ו בְּמִצְרַיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ:
וִיהַב יְיָ אָתִין וּמוֹפְתִין רַבְרְבִין וּבִישִׁין בְּמִצְרַיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל אֱנַשׁ בֵּיתֵהּ לְעֵינָנָא: כג וְאוֹתָנוּ
הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָתֶת לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵינוּ: וְיָתָנָא אַפֵּק מִתַּמָּן בְּדִיל לְאַעָלָא יָתָנָא לְמִתַּן לָנָא יָת אַרְעָא דִּי קַיֵּים
לַאֲבָהָתָנָא: כד וַיְצַוֵּנוּ יְדוָֹד לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה
אֶת־יְדוָֹד אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל־הַיָּמִים לְחַיֹּתֵנוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה:
וּפַקִּדָנָא יְיָ לְמֶעְבַּד יָת כָּל קְיָמַיָּא הָאִלֵּין לְמִדְחַל יָת יְיָ אֱלָהָנָא לְטַב לָנָא כָּל יוֹמַיָּא לְקַיָּמוּתָנָא
כְּיוֹמָא הָדֵין: כה וּצְדָקָה תִּהְיֶה־לָּנוּ כִּי־נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה
הַזֹּאת לִפְנֵי יְדוָֹד אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ: ס וְזָכוּתָא תְּהֵי לָנָא אֲרֵי נִטַּר לְמֶעְבַּד
יָת כָּל תַּפְקֵדְתָּא הָדָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא כְּמָא דִּי פַקְּדָנָא: שביעי ז א כִּי יְבִיאֲךָ יְדוָֹד

(20) When your son will ask you in time to come, saying, What are the testimonies, and the statutes, and the judgments, which the Lord our God has commanded you? **(21)** And you will say to your son, We were slaves to Pharaoh in Egypt; and the Lord brought us out of Egypt with a mighty hand. **(22)** And the Lord gave signs and wonders, great and terrible, upon Egypt, upon Pharaoh, and upon all his household, before our eyes. **(23)** And he brought us out from there, in order that He might bring us and give us the land which He swore to our fathers. **(24)** And the Lord commanded us to perform all these statutes, to fear the Lord our God, for our good all the days, to keep us alive, as it is this day. **(25)** And it will be for our merit that we keep to observe all these commandments before the Lord our God, as He has commanded us. **7** **(1)** When

RASHI רש"י

"And I will confound every people ...."

אֶת כָּל הָעָם וְגוֹ': (כ) **כִּי יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ מָחָר.** יֵשׁ מָחָר שֶׁהוּא אַחַר זְמַן:

(20) When your son will ask you in time to come (מחר) — *The word* מחר *[usually meaning "tomorrow"] may [also] mean at a future time.*

אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל
גּוֹיִם־רַבִּים ׀ מִפָּנֶיךָ הַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי
וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גוֹיִם רַבִּים וַעֲצוּמִים מִמֶּךָּ: אֵרִי יְעַלְנָךְ יְיָ אֱלָהָךְ

לְאַרְעָא דִּי אַתְּ עָלֵל לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ וְיִתֵּרְ עַמְמִין סַגִּיאִין מִן קֳדָמָךְ חִתָּאֵי וְגִרְגָּשָׁאֵי וֶאֱמֹרָאֵי
וּכְנַעֲנָאֵי וּפְרִזָּאֵי וְחִוָּאֵי וִיבוּסָאֵי שַׁבְעָא עַמְמִין סַגִּיאִין וְתַקִּיפִין מִנָּךְ: ב **וּנְתָנָם יְדוָֹה**
אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהִכִּיתָם הַחֲרֵם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא־תִכְרֹת לָהֶם
בְּרִית וְלֹא תְחָנֵּם: וְיִמְסְרִנּוּן יְיָ אֱלָהָךְ קֳדָמָךְ וְתִמְחִנּוּן גַּמָּרָא תְּגַמַּר יָתְהוֹן לָא תִגְזַר לְהוֹן
קְיָם וְלָא תְרַחֵם עֲלֵיהוֹן: ג **וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם בִּתְּךָ לֹא־תִתֵּן לִבְנוֹ וּבִתּוֹ**
לֹא־תִקַּח לִבְנֶךָ: וְלָא תִתְחַתַּן בְּהוֹן בְּרָתָךְ לָא תִתֵּן לִבְרֵהּ וּבְרָתֵהּ לָא תִסַּב לִבְרָךְ:
ד **כִּי־יָסִיר אֶת־בִּנְךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אַף־**

the Lord your God will bring you to the land to possess it, and will cast away multitudinous nations, from before you — the Hittites, and the Girgashites, and the Emmorites, and the Canaanites, and the Perizzites, and the Hivites, and the Yevusites — seven nations more numerous and mightier that you: **(2)** And the Lord your God will give them over to you, and you will smite them. Utterly destroy them; make no covenant with them, nor be gracious to them. **(3)** Do not marry them; Do not give your daughter to his son, and do not take his daughter for your son. **(4)** For he will turn away your son from following Me, and they

RASHI רש"י

(1) ונשל — *This is an expression meaning casting away, and propelling off to a distance. Similarly is (Deuteronomy 19:5), "and the iron [portion of the axe] flies off."* **(2) ולא תחנם — Nor be gracious to them —** *This means, you must not show them any grace (חן). It is forbidden for a person to say, "How good looking is this heathen." Another explanation: Do not grant them a* חניה*, a settlement in the land. (Avodah Zarah 20a)* **(4) For he will turn away your son from following Me —** *I.e., the heathen's son, if he marries your daughter, will turn away your [grand]son whom your daughter will bear to him, from following Me. This teaches us, that your* ***daughter's*** *son which is born of a heathen is referred to as "your son," but your* ***son's*** *son, which is born of a heathen woman, is not referred to as your son but rather, as her son. For Scripture [first says, "Do not give*

(א) **וְנָשַׁל.** לְשׁוֹן הַשְׁלָכָה וְהַתָּזָה. וְכֵן: "וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל":
(ב) **וְלֹא תְחָנֵּם.** לֹא תִתֵּן לָהֶם חֵן אָסוּר לוֹ לָאָדָם לוֹמַר: כַּמָּה נָאֶה הַכְּנַעֲנִי הַזֶּה. דָּבָר אַחֵר לֹא תִתֵּן לָהֶם חֲנִיָּה בָּאָרֶץ: (ד) **כִּי יָסִיר אֶת בִּנְךָ מֵאַחֲרַי.** בְּנוֹ שֶׁל כְּנַעֲנִי כְּשֶׁיִּשָּׂא אֶת בִּתְּךָ יָסִיר אֶת בִּנְךָ, אֲשֶׁר תֵּלֵד לוֹ בִּתְּךָ מֵאַחֲרַי. לִמְּדָנוּ שֶׁבֵּן בִּתְּךָ הַבָּא מִן הַכְּנַעֲנִית אֵינוֹ קָרוּי קָרוּי בִּנְךָ, אֲבָל בֶּן בִּנְךָ הַבָּא מִן הַכְּנַעֲנִית אֵינוֹ קָרוּי

יְדוָֹה בָּכֶם וְהִשְׁמִידְךָ מַהֵר: אֲרֵי יַטְעֵין יָת בְּרָךְ מִבָּתַר פָּלְחָנִי וְיִפְלְחוּן לְטַעֲוָת
עַמְמַיָּא וְיִתְקֵף רָגְזָא דַיְיָ בְּכוֹן וְישֵׁצָךְ בִּפְרִיעַ: ה כִּי אִם־כֹּה תַּעֲשׂוּ לָהֶם
מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתֹּצוּ וּמַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּ וַאֲשֵׁירֵהֶם תְּגַדֵּעוּן וּפְסִילֵיהֶם
תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ: אֲרֵי אִם כְּדֵין תַּעְבְּדוּן לְהוֹן אֶגוֹרֵיהוֹן תִּתָּרְעוּן וְקָמָתְהוֹן תְּתַבְּרוּן וַאֲשֵׁרֵיהוֹן
תְּקוֹצְצוּן וְצַלְמֵי טַעֲוָתְהוֹן תּוֹקְדוּן בְּנוּרָא: ו כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַידוָֹה אֱלֹהֶיךָ
בְּךָ בָּחַר ו יְדוָֹה אֱלֹהֶיךָ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכֹּל הָעַמִּים אֲשֶׁר
עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: אֲרֵי עַם קַדִּישׁ אַתְּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בָּךְ אִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ לְמֶהֱוֵי לֵהּ
לְעַם חֲבִיב מִכֹּל עַמְמַיָּא דִּי עַל אַפֵּי אַרְעָא: ז לֹא מֵרֻבְּכֶם מִכָּל־הָעַמִּים חָשַׁק
יְדוָֹה בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי־אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל־הָעַמִּים: לָא מִדְּסַגִּיאִין

will serve other gods, and the wrath of the Lord will blaze forth against you, and He will exterminate you quickly. (5) But thus should you do to them: Tear down their altars and smash their monuments, and cut down their Asherim trees, and burn their graven images with fire. (6) For you are a holy people to the Lord your God: the Lord your God has chosen you to be a treasured people for Him, from all the peoples that are upon the face of the earth. (7) Not because you were more numerous than any people did the Lord delight in you and

RASHI רש"י

"בִּנְךָ", אֶלָּא "בִּנָּהּ", שֶׁהֲרֵי לֹא נֶאֱמַר עַל בִּתּוֹ "לֹא תִקַּח". כִּי תָסִיר אֶת בִּנְךָ מֵאַחֲרַי אֲלָא כִּי יָסִיר אֶת בִּנְךָ וְגוֹ': (ה) **מִזְבְּחֹתֵיהֶם.** שֶׁל בִּנְיָן: **וּמַצֵּבֹתָם.** אֶבֶן אַחַת: **וַאֲשֵׁירֵהֶם.** אִילָנוֹת שֶׁעוֹבְדִין אוֹתָם: **וּפְסִילֵיהֶם.** צְלָמִים: (ז) **לֹא מֵרֻבְּכֶם.** כְּפְשׁוּטוֹ וּמִדְרָשׁוֹ: לְפִי שֶׁאֵין אַתֶּם מַגְדִּילִים עַצְמְכֶם כְּשֶׁאֲנִי מַשְׁפִּיעַ לָכֶם טוֹבָה, לְפִיכָךְ חָשַׁק ה' בָּכֶם: כִּי **אַתֶּם הַמְעַט.** הַמְמַעֲטִין עַצְמְכֶם, כְּגוֹן אַבְרָהָם שֶׁאָמַר: "וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר". וּכְגוֹן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שֶׁאָמְרוּ:

*your daughter **to his son**, and do not **take his daughter** for your son." Then it follows with "For **he** will turn away your son ...." However,] referring to [the heathen **woman** marrying a Jewish man, that is "do not take] **his daughter**," [it] does not say "For **she** will turn away your son ..." [because he is not considered to be your son, thus, the verse] only [says], "For **he** will turn away your son ..." (Kiddushin 68b).* (5) **מזבחתיהם** — *A* מזבח *is something built up [of several stones].* **ומצבתם** — *[Made] of one stone.* **ואשירהם** — *Trees which are worshipped as deities. (Avodah Zarah 48a)* **ופסיליהם** — *These are images [i.e., idols].* (7) **Not because you were [more] numerous** — *This is to be understood plainly. But its Midrashic explanation [understanding* **לא מרבכם** *as "not because you are great"] is: Because you do not boast about yourselves when I shower good upon you. This is why I delighted in you [says God].* **For you are the least [of all the peoples]** — *You humble yourselves as, e.g., Avraham, who said (Genesis 18:27), "For I am dust and ashes," and as Moshe and Aharon, who said (Exodus 16:7), "And we — what*

אַתּוּן מִכָּל עַמְמַיָּא צְבִי יְיָ בְּכוֹן וְאִתְרְעֵי בְכוֹן אֲרֵי אַתּוּן זְעֵרִין מִכָּל עַמְמַיָּא: ח **כִּי מֵאַהֲבַת יְדֹוָה אֶתְכֶם וּמִשָּׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵיכֶם הוֹצִיא יְדֹוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיִּפְדְּךָ מִבֵּית עֲבָדִים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם:** אֲרֵי מִדְּרַחֲם יְיָ יָתְכוֹן וּמִדְּנָטַר יָת קְיָמָא דִּי קַיֵּים לַאֲבָהָתְכוֹן אַפֵּיק יְיָ יָתְכוֹן בִּידָא תַּקִּיפָא וּפְרָקָךְ מִבֵּית עַבְדוּתָא מִיָּדָא דְּפַרְעֹה מַלְכָּא דְּמִצְרָיִם: מפטיר ט **וְיָדַעְתָּ כִּי־יְדֹוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לְאֹהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָו (קרי מִצְוֹתָיו) לְאֶלֶף דּוֹר:** וְתִדַּע אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ הוּא

choose you, for you are the least of all the peoples. **(8)** But because of the Lord's love for you, and because He keeps the oath which He swore to your fathers, the Lord brought you out with a mighty hand, and redeemed you from the house of slaves, from the hand of Pharaoh, king of Egypt. **(9)** Know, therefore, that the Lord your God, He is God, the faithful God, Who keeps the covenant and kindness with those who that love Him and keep His commandments to a

RASHI **רש"י**

are we?" Unlike Nevukhadnetzar, who said (Isaiah 14:14), "I am compared to the Most High," and Sanheiriv, who said (Isaiah 36:20), "Which one among all the gods of [these] countries [that have delivered their countries out of my hand?]" and Hiram, who said (Ezekiel 28:2), "I am a god, I sit in the seat of God." (Hullin 89a) **כי אתם המעט** — *Here* **כי** *is used to express "because."* **(8)** **כי מאהבת ה'** — *Here, however,* **כי** *is used to express "but rather:" [thus the verses read] Not because you were more numerous ... did the Lord delight in you but rather because of the Lord's love for you.* **ומשמרו את השבועה** — *means, and because of His keeping the oath.* **(9)** **To a thousand generations** — *But earlier, (verse 5:10) it states: "To thousands [of generations]" [why the difference?] Here, where it is adjacent to "those who keep His commandments," it states "to a thousand generations;" [because it is referring to those who obey God through fear] but previously, where it is adjacent to those who love Him," i.e., who act out of love — whose reward is greater it states "for thousands [of generations]." (Sotah 31a)* **לאהביו** — *Those who do [the commandments] out of love.*

"וְנַחְנוּ מָה" לֹא כִּנְבוּכַדְנֶאצַּר שֶׁאָמַר: "אֲדַמֶּה לְעֶלְיוֹן" " וְסַנְחֵרִיב שֶׁאָמַר: "מִי בְּכָלֹ־תאֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת". וְחִירָם שֶׁאָמַר : "אֵל אָנִי מוֹשַׁב אֱלֹהִים יָשַׁבְתִּי": **כִּי אַתֶּם הַמְעַט.** הֲרֵי "כִּי" מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן "דְּהָא": (ח) **כִּי מֵאַהֲבַת ה'.** הֲרֵי "כִּי" מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן אֶלָּא, לֹא מֻרְבֶּכֶם חָשַׁק ה' בָּכֶם אֶלָּא מֵאַהֲבַת ה' אֶתְכֶם: **וּמִשָּׁמְרוֹ אֶת הַשְּׁבֻעָה.** מֻחֱמַת שָׁמְרוֹ אֶת הַשְּׁבוּעָה: (ט) **לְאֶלֶף דּוֹר.** וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר "לָאֲלָפִים". כָּאן, שֶׁהוּא סָמוּךְ אֵצֶל "לְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָו" הָעוֹשִׂין מִירָאָה הוּא אוֹמֵר לְאֶלֶף, וּלְהַלָּן שֶׁהוּא סָמוּךְ אֵצֶל "לְאֹהֲבָיו" הָעוֹשִׂין מֵאַהֲבָה שֶׁשְּׂכָרָם יוֹתֵר גָּדוֹל הוּא אוֹמֵר לָאֲלָפִים: **לְאֹהֲבָיו.** אֲלוּ שֶׁעוֹשִׂין מֵאַהֲבָה:

אֱלֹהִים אֶלָּהּ מְהֵימְנָא נָטַר קְיָמָא וְחִסְדָּא לְרַחֲמוֹהִי וּלְנָטְרֵי פִּקּוּדוֹהִי לְאַלְפֵי דָּרִין: י **וּמְשַׁלֵּם לְשׂנְאָיו אֶל־פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יְאַחֵר לְשׂנְאוֹ אֶל־פָּנָיו יְשַׁלֶּם־לוֹ:** וּמְשַׁלֵּם לְסָנְאוֹהִי טָבָן דִּי אִנּוּן עָבְדִין קֳדָמוֹהִי בְּחַיֵּיהוֹן לְאוֹבָדֵיהוֹן לָא מְאַחַר עֲבַד טָב לְסָנְאוֹהִי טַבָן דִּי אִנּוּן עָבְדִין קֳדָמוֹהִי בְּחַיֵּיהוֹן מְשַׁלֵּם לְהוֹן: יא **וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לַעֲשׂתָם:**

פפפ וְתִטַּר יָת תַּפְקֻדְתָּא וְיָת קְיָמַיָּא וְיָת דִּינַיָּא דִּי אֲנָא מְפַקֶּדְךָ יוֹמָא דֵּין לְמֶעְבַּדְהוֹן:

thousand generations. (**10**) And He repays those who hate Him, to their face, to cause them to perish; He will not delay repaying to his face, the one who hates Him. (**11**) You will therefore, observe the commandments, and the statutes, and the judgments, which I command you this day to do.

RASHI רש"י

ולשמרי מצותו — *Those who do [the commandments] out of fear.* (**10**) **And He repays those who hate Him to their face [to cause them to perish] —** *During the lifetime [of one who hates God], He repays him the rewards for his good [deeds], in order to cause him to be lost from the World to Come.* (**11**) **[Which I command you] this day to do —** *To do them [today, that is] in this world, but in the future — in the World to Come — you will receive the reward for them (Eruvin 22a).*

ולשמרי מצותו. אֵלּוּ הָעוֹשִׂין מִיִּרְאָה: (י) **ומשלם לשונאיו אל פניו.** בְּחַיָּיו מְשַׁלֵּם לוֹ גְּמוּלוֹ הַטּוֹב כְּדֵי לְהַאֲבִידוֹ מִן הָעוֹלָם הַבָּא: (יא) **היום לעשותם.** וּלְמָחָר לָעוֹלָם הַבָּא לִטֹּל שְׂכָרָם:

הפטרת ואתחנן

בישעיה פרק מ

א נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם: ב דַּבְּרוּ עַל־לֵב יְרוּשָׁלַ͏ִם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מָלְאָה צְבָאָהּ כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ
כִּי לָקְחָה מִיַּד יְדוָֹה כִּפְלַיִם בְּכָל־חַטֹּאתֶיהָ: ג קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פַּנּוּ דֶּרֶךְ יְדוָֹה יַשְׁרוּ בָעֲרָבָה מְסִלָּה
לֵאלֹהֵינוּ: ד כָּל־גֶּיא יִנָּשֵׂא וְכָל־הַר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ וְהָיָה הֶעָקֹב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה: ה וְנִגְלָה כְּבוֹד
יְדוָֹה וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי יְדוָֹה דִּבֵּר: ו קוֹל אֹמֵר קְרָא וְאָמַר מָה אֶקְרָא כָּל־הַבָּשָׂר חָצִיר וְכָל־חַסְדּוֹ
כְּצִיץ הַשָּׂדֶה: ז יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ כִּי רוּחַ יְדוָֹה נָשְׁבָה בּוֹ אָכֵן חָצִיר הָעָם: ח יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ וּדְבַר
אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם: ט עַל הַר־גָּבֹהַ עֲלִי־לָךְ מְבַשֶּׂרֶת צִיּוֹן הָרִימִי בַכֹּחַ קוֹלֵךְ מְבַשֶּׂרֶת יְרוּשָׁלַ͏ִם הָרִימִי
אַל־תִּירָאִי אִמְרִי לְעָרֵי יְהוּדָה הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם: י הִנֵּה אֲדֹנָי יְדוִֹה בְּחָזָק יָבוֹא וּזְרֹעוֹ מֹשְׁלָה לוֹ הִנֵּה שְׂכָרוֹ
אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו: יא כְּרֹעֶה עֶדְרוֹ יִרְעֶה בִּזְרֹעוֹ יְקַבֵּץ טְלָאִים וּבְחֵיקוֹ יִשָּׂא עָלוֹת יְנַהֵל: יב מִי־מָדַד
בְּשָׁעֲלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בַּזֶּרֶת תִּכֵּן וְכָל בַּשְּׁלִשׁ עֲפָר הָאָרֶץ וְשָׁקַל בַּפְּלֶס הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֹאזְנָיִם: יג מִי־תִכֵּן
אֶת־רוּחַ יְדוָֹה וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֶנּוּ: יד אֶת־מִי נוֹעָץ וַיְבִינֵהוּ וַיְלַמְּדֵהוּ בְּאֹרַח מִשְׁפָּט וַיְלַמְּדֵהוּ דַּעַת וְדֶרֶךְ
תְּבוּנוֹת יוֹדִיעֶנּוּ: טז הֵן גּוֹיִם כְּמַר מִדְּלִי וּכְשַׁחַק מֹאזְנַיִם נֶחְשָׁבוּ הֵן אִיִּים כַּדַּק יִטּוֹל: טז וּלְבָנוֹן אֵין דֵּי בְּעֵר
וְחַיָּתוֹ אֵין דֵּי עוֹלָה: יז כָּל־הַגּוֹיִם כְּאַיִן נֶגְדּוֹ מֵאֶפֶס וָתֹהוּ נֶחְשְׁבוּ־לוֹ: יח וְאֶל־מִי תְדַמְּיוּן אֵל וּמָה־דְּמוּת

תַּעֲרִכוּ־לוֹ: יט הַפֶּסֶל נָסָךְ חָרָשׁ וְצֹרֵף בַּזָּהָב יְרַקְּעֻנּוּ וּרְתָקוֹת כֶּסֶף צוֹרֵף: כ הֲמְסֻכָּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא־יִרְקַב יִבְחֲר חָרָשׁ חָכָם יְבַקֶּשׁ־לוֹ לְהָכִין פֶּסֶל לֹא יִמּוֹט: כא הֲלוֹא תֵדְעוּ הֲלוֹא תִשְׁמְעוּ הֲלוֹא הֻגַּד מֵרֹאשׁ לָכֶם הֲלוֹא הֲבִינוֹתֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ: כב הַיֹּשֵׁב עַל־חוּג הָאָרֶץ וְיֹשְׁבֶיהָ כַּחֲגָבִים הַנּוֹטֶה כַדֹּק שָׁמַיִם וַיִּמְתְּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת: כג הַנּוֹתֵן רוֹזְנִים לְאַיִן שֹׁפְטֵי אֶרֶץ כַּתֹּהוּ עָשָׂה: כד אַף בַּל־נִטָּעוּ אַף בַּל־זֹרָעוּ אַף בַּל־שֹׁרֵשׁ בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם נָשַׁף בָּהֶם וַיִּבָּשׁוּ וּסְעָרָה כַּקַּשׁ תִּשָּׂאֵם: כה וְאֶל־מִי תְדַמְּיוּנִי וְאֶשְׁוֶה יֹאמַר קְדוֹשׁ: כו שְׂאוּ־מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי־בָרָא אֵלֶּה הַמּוֹצִיא בְמִסְפָּר צְבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יִקְרָא מֵרֹב אוֹנִים וְאַמִּיץ כֹּחַ אִישׁ לֹא נֶעְדָּר:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום

משנה נגעים פרק א

Mishnah *Nega'im, chapter 1*

א מַרְאוֹת נְגָעִים שְׁנַיִם שֶׁהֵן אַרְבָּעָה. בַּהֶרֶת עַזָּה כַּשֶּׁלֶג, שְׁנִיָּה לָהּ כְּסִיד הַהֵיכָל. וְהַשְּׂאֵת כִּקְרוּם בֵּיצָה, שְׁנִיָּה לָהּ כְּצֶמֶר לָבָן, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, הַשְּׂאֵת כְּצֶמֶר לָבָן, שְׁנִיָּה לָהּ כִּקְרוּם בֵּיצָה: **ב** הַפָּתוּחַ שֶׁבַּשֶּׁלֶג, כְּיֵין הַמָּזוּג בַּשֶּׁלֶג, הַפָּתוּחַ שֶׁבַּסִּיד,

(1) The appearances of skin afflictions are two [a rising, or a bright spot, which are stated in Leviticus 13:2], which are [subdivided into] four; the bright spot is as bright as snow. Secondary to it is, [as white] as the lime of the Temple. The rising, is as the skin of an egg; secondary to it, is [as white] as white wool; the opinion of Rabbi Meir. But the Sages say, The rising is, [as white] as white wool, secondary to it, is as the skin of an egg. (2) The [variant] blend of [the spot resembling] snow is as wine mixed in snow. The [variant] blend of that

רבנו עובדיה מברטנורא

א מראות נגעים שנים. כתיבי בקרא בהדיא שאת ובהרת: **שהן ארבעה.** יש לך לרבות עוד שנים אחרים דלא כתיבי בקרא, והן תולדה דשאת ותולדה דבהרת, דמרבינן להו מספחת, שאין ספחת שם נגע אלא לשון טפלה, וכן הוא אומר (שמואל א ב) ספחני נא אל אחת הכהונות, והטיל הכתוב ספחת בין שאת לבהרת, לומר לך שיש תולדה לשאת ויש תולדה לבהרת: **בהרת עזה כשלג.** לבנה ביותר. דכתיב (ויקרא יג) ואם בהרת לבנה היא, היא לבנה ואין למעלה ממנה לבנה: **שאת כקרום ביצה.** דסבר האי תנא, אין שאת אלא לשון גובה, וכן הוא אומר (ישעיה ב) ועל כל הגבעות הנשאות. ואין לך כהה בלבנונית בכל ארבעה מראות כקרום ביצה, לפיכך הוא גבוה יותר מכולן, כמראה צל גבוה מן החמה: **שניה לה כצמר לבן.** והוא עז בלבנוניתו יותר מסיד ההיכל שהיא תולדה דבהרת. משום דאמר קרא שאת לבנה. לענין מאי קרייה רחמנא לבנה, על כרחך לתולדתה, שהיא לבנה יותר מתולדתה דבהרת: **שאת כצמר לבן.** ורבנן סברי, שני מראות עזות שהן שלג וצמר לבן, הן לשני אבות בהרת ושאת, ושני מראות כהות מהן שהן סיד ההיכל וקרום ביצה הן תולדות, תן תולדה גדולה לגדול, דהיינו סיד ההיכל לבהרת שהוא אב גדול, ותולדה קטנה לקטן דהיינו קרום ביצה לשאת שהוא קטן מבהרת. ונפקא מינה בפלוגתייהו דרבנן ותנא קמא לענין צירוף, דחצי גריס מאב וחצי גריס מתולדה דידיה מצטרפין, וכן שני האבות שאת ובהרת מצטרפין, דדרשינן והיה בעור בשרו לנגע, מלמד שמצטרפין זה עם זה, מדכתיב והיה ולא כתיב והיו, עשה כל הנגעים אחד. אבל שתי התולדות אין מצטרפין, דתולדה דבהרת אינה מצטרפת עם תולדה דשאת, דלא קאי והיה אלא אשאת ובהרת דכתיבי בהדיא, ולא אתולדות דאתו מרבויא. והשתא, לתנא קמא שלג וקרום ביצה מצטרפין שלג וצמר לבן אין מצטרפין דרבנן שלג וצמר מצטרפין, שלג וקרוס אין מצטרפין והלכה כחכמים: **צמר לבן.** צמר נקי של כבש בן יומו לאחר שרחצוהו ונתלבן: **ב הפתוך שבשלג.** המעורב בלובן ואודם שבבהרת העזה כשלג, נראה: **כיין המזוג בשלג:** שלבנוניתו מרובה ואדמימות שבו

כְּדָם הַמָּזוּג בֶּחָלָב, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֲדַמְדָּם שֶׁבָּזֶה וְשֶׁבָּזֶה, כְּיַיִן הַמָּזוּג בְּמַיִם, אֶלָּא שֶׁל שֶׁלֶג עַזָּה וְשֶׁל סִיד דַּהָה מִמֶּנָּה: **ג** אַרְבָּעָה מַרְאוֹת הָאֵלּוּ מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְפָטוֹר, וּלְהַחֲלִיט, וּלְהַסְגִּיר. לְהַסְגִּיר אֶת הָעוֹמֵד בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן. לְפָטוֹר אֶת הָעוֹמֵד בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי. לְהַחֲלִיט אֶת שֶׁנּוֹלַד לוֹ מִחְיָה אוֹ שֵׂעָר לָבָן, בַּתְּחִלָּה, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר. לְהַחֲלִיט אֶת שֶׁנּוֹלַד לוֹ פִּשְׂיוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר. לְהַחֲלִיט אֶת הַהוֹפֵךְ כֻּלּוֹ לָבָן מִתּוֹךְ הַפְּטוּר.

[resembling] lime is as blood mixed in milk; the opinion of Rabbi Yishmael. Rabbi Akiva says, The red [in both variants] is as wine mixed in water, but that of snow is brighter and that of lime is duller than it. (3) These four appearances combine with each other to exempt [i.e., declare clean], to pronounce [unclean], and to quarantine [for further observation]. [They combine with each other to make up the minimum size] to quarantine the one continuing [with the affliction] at the end of the first week [as stated Leviticus 13:5 "and the priest shall look on the seventh day and behold the plague is stayed the plague has not spread in the skin then the priest shall quarantine him an additional seven days"]; to exempt [i.e., declare free of uncleanness], the one continuing at the end of the second week [if the plague has not spread, even though the plague changed in color to any of the aforementioned variants we don't say that this is a new plague which requires the priest to repeat the procedure]: [These four appearances combine with each other] to pronounce [him unclean]; if it [the plague, which was a combination of, or alternated between, the aforementioned four colors] has produced new flesh or white hairs [which are definite signs of uncleanness] — in the beginning, [or] at the end of the first week, [or] at the end of the second week, or after the declaration of cleanness. [These four appearances ...] to pronounce [unclean], if it has produced spreading — at the end of the first week, [or] at the end of the second week, [or] after the declaration of cleanness. To pronounce [unclean], if it [the skin] all turned white after the exemption [i.e., if, after the priest judged him clean, all of his skin turned white this is a definite sign of uncleanness]. [These four appearances ...] to

רבנו עובדיה מברטנורא

מועט: **והפתוך שבסיד.** ההיכל והמעורב שבנגע שהוא כסיד ההיכל, נראה: **כדם המזוג בחלב.** שאדמימות שבו מרובה ואע"ג דלא תני פתוך אלא בבהרת ותולדתה, הוא הדין דיש פתוך נמי בשאת ותולדתה, דתניא בתורת כהנים, שאת לבנה, מלמד שמטמאה חלקה. בהרת לבנה אדמדמת, מלמד שמטמאה פתוך. מנין ליתן את האמור של זה בזה, תלמוד לומר נגע צרעת: **שבזה ושבזה.** שבשלג ושבסיד: **דיהה.** חסרה מן הלובן, שאינה צחה בלבנונית כמותה. והלכה כרבי עקיבא: **ג מארבעה מראות הללו מצטרפין** גרסינן. ולא גרסינן ארבעה מראות, שאין כל הארבעה מראות מצטרפין, דאין התולדה מצטרפת אלא עם אב שלה, ושתי תולדות זו עם זו אינן מצטרפין, אבל שני אבות מצטרפין מדכתיב והיה בעור בשרו, ולא כתיב והיו, משמע שעושה שאת ובהרת כאחד, דאי איכא חצי גריס מזה וחצי גריס מזה מצטרפין לכגריס. ורמב"ם כתב, דכל הארבעה מראות מצטרפין, בין שתי התולדות זו עם זו בין אב עם תולדה שאינה שלו, כל מקרום ביצה ולמעלה מצטרפין, והתוספתא מסייעתו: **לפטור להחליט ולהסגיר.** לכל הנך מילי מצטרפין. וכולהו מפרש להו: **להסגיר העומד בסוף שבוע ראשון.** דכתיב (ויקרא יג) וראהו הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעיניו והסגירו הכהן שבעת ימים שנית: **ולפטור את העומד בסוף שבוע שני.** שהעומד בשיעורו ולא פשה ועמד במראהו, אע"פ שלא ירד למטה מארבעה מראות, פוטרו בסוף שבוע שני. והא דכתיב (שם) וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית והנה כהה הנגע וגו' וטיהרו הכהן, לאו למימרא דאין מטהרו אלא אם כן כהה, אלא אשמעינן קרא דאפילו נשתנה משלג לסיד או מסיד לשלג לא אמרינן נגע אחר הוא וחוזר ומסגירו כתחילה אלא כעומד דמי ומטהרו: **להחליט את שנולד לו מחיה או שער לבן בתחלה.** כשהובא בתחילתו אל הכהן ויש בו

לְפָטוֹר אֶת הַהוֹפֵךְ כֻּלּוֹ לָבָן מִתּוֹךְ הֶחְלֵט אוֹ מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר. אֵלּוּ מַרְאוֹת נְגָעִים שֶׁכָּל נְגָעִים תְּלוּיִים בָּהֶן: ד (רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, מַרְאוֹת נְגָעִים שִׁשָּׁה עָשָׂר). רַבִּי דוֹסָא בֶּן הַרְכִּינַס אוֹמֵר, מַרְאוֹת נְגָעִים שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה. עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל אוֹמֵר, שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם. רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, אֵין רוֹאִים אֶת הַנְּגָעִים בַּתְּחִלָּה לְאַחַר הַשַּׁבָּת, שֶׁשַּׁבּוּעַ שֶׁלּוֹ חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. וְלֹא בְּשֵׁנִי, שֶׁשַּׁבּוּעַ שֵׁנִי שֶׁלּוֹ חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. וְלֹא בְּשְׁלִישִׁי לַבָּתִּים, שֶׁשַּׁבּוּעַ שְׁלִישִׁי שֶׁלּוֹ חָל

exempt, if it all turned white after the pronouncing [of unclean] or after the quarantine [if however, all the skin turned white after the priest quarantined him or judged him unclean, it has the opposite effect, it is a definite sign of cleanness]. These are the appearances of afflictions [i.e., the four colors and\or their variants] upon which all [decisions concerning] the afflictions depend. (4) Rabbi Hanina, the deputy of the priests, says, There are sixteen appearances of afflictions [through various combinations]. Rabbi Dosa ben Harkinas says, There are thirty-six appearances of afflictions. Akavia ben Mahalalel says, There are seventy-two [appearances of afflictions]. Rabbi Hananya, the deputy of the priests, says, The afflictions are not to be examined for the first time [on Sunday] after the Sabbath, for [the end of] its week [when its second examination is required,] will fall on the Sabbath [and afflictions are not examined on Sabbath]; nor [may they be examined] on Monday, for [the end of] its second week will fall on the Sabbath; nor may [afflictions affecting houses be inspected] on Tuesday, for [the end of] its third week will fall on the Sabbath [afflictions of

רבנו עובדיה מברטנורא

בהרת כגריס ומחית בשר כעדשה מרובעת בתוך מקום הבהרת, מחליטו מיד. וכן נמי שער לבן, אם היה שחור ולא הספיק להסגירו עד שהפך ללבן, מחליטו מיד. אבל פשיון לא מטמא בתחילה אפילו פושה והולך עד שלא הסגיר: **בסוף שבוע ראשון.** כלומר להחליט כמו כן בסוף שבוע ראשון, שמתחלה לא היו לו סימנים הללו והסגירו, ולסוף שבוע ראשון מצא בו מחיה או שער לבן, מחליטו: **או בסוף שבוע שני.** כגון דבסוף שבוע ראשון עמד בעיניו ולא היה בו לא שער לבן ולא מחיה, [והסגירו פעם שנית], ובסוף שבוע שני נולדו בו סימנים הללו, מחליטו: **לאחר הפטור.** כלומר ואפילו לאחר הפטור שבסוף שבוע שני לא נולדו בו סימני טומאה ופטרו, ולאחר כמה ימים נולדו, מחליטו: **להחליט את שנולד לו פשיון בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני.** כגון בהרת כגריס שאין בה מחיה ולא שער לבן והסגירה, אם פשתה בסוף שבוע ראשון או לא פשתה אלא בסוף שבוע שני, מחליטו. ואם לא פשתה לא בשבוע ראשון ולא בשבוע שני ופטרו ולאחר כמה ימים פשתה, מחליטו: **להחליט את ההופך כולו לבן מתוך הפטור.** אם אחר שפטרו וטיהרו הכהן פרחה הצרעת בכולו, טמא מוחלט: **לפטור את ההופך כולו לבן מתוך החלט או מתוך הסגר.** אם לאחר שטמאו הכהן, או לאחר שהוזקק להסגר קודם שטמאו, פרחה הצרעת בכולו, פוטרו וטהור. שהפריחה עושה מן הטהור טמא ומן הטמא טהור. והמוסגר טמא מקרי: **אלו מראות נגעים.** ארבעה מראות אלו שהזכרנו חלקות או פתוכות: **ד מראות נגעים שלשים ושתה.** גרסינן. ולא גרסינן מראות נגעים ששה עשר. ושלשים וששה הוו, ארבעה מראות חלקות וארבעה מראות פתוכות דעור ובשר, וכנגדן בשחין ומכוה, ששחין ומכוה אחת הן ולא חלקן הכתוב אלא לומר לך שאין מצטרפין, וכנגדן בנתקים, וכנגדן בקרחת וגבחת, שקרחת וגבחת אחת הן, הרי שלשים ושנים מראות, וירקרק ואדמדמם דנגעי בגדים, וירקרק ואדמדם דנגעי בתים, הרי שלשים וששה: **עקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים.** הנך שלשים וששה בתחילה כשהובא אל הכהן, ושלשים וששה אחריני כנגדן בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני של הסגר או בסוף שבוע שלישי לנגעי בתים להבחין בין מראה שלכתחלה למראה שבסוף, הרי שבעים ושנים. כך פירשן הרמב"ם וישר הוא. אלא דקשיא לי בגוה שהוא מונה שמונה מראות דנתקין, ואנן קיימא לן דנתקין מטמאין בכל מראות ואין להם מראות מיוחדות כשאר נגעים: **ששבוע שני שלו חל בשבת.** דשני הסגרות שלשה עשר יום, דיום שביעי של שבוע ראשון עולה לכאן ולכאן, דכתיב (ויקרא יג) והסגירו הכהן שבעת ימים שנית, מלמד שיום שביעי עולה לו מן המנין מלפניו ומאחריו. וכן שלשה שבועות דנגעי בתים אינם

לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לְעוֹלָם רוֹאִים. חָל לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הַשַּׁבָּת, מַעֲבִירִין לְאַחַר הַשַּׁבָּת. וְיֵשׁ בַּדָּבָר לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר: **ה** כֵּיצַד לְהָקֵל, הָיָה בּוֹ שֵׂעָר לָבָן וְהָלַךְ לוֹ שֵׂעָר לָבָן, הָיוּ לְבָנוֹת וְהִשְׁחִירוּ, אַחַת לְבָנָה וְאַחַת שְׁחוֹרָה וְהִשְׁחִירוּ שְׁתֵּיהֶן, אֲרֻכּוֹת וְהִקְצִירוּ, אַחַת אֲרֻכָּה וְאַחַת קְצָרָה וְהִקְצִירוּ שְׁתֵּיהֶן, נִסְמַךְ הַשְּׁחִין לְשִׁתֵּיהֶן אוֹ לְאַחַת מֵהֶן, הִקִּיף הַשְּׁחִין לְשִׁתֵּיהֶן אוֹ לְאַחַת מֵהֶן, אוֹ חִלְקָן הַשְּׁחִין וּמִחֵית הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה וּמִחֵית הַמִּכְוָה וְהַבֹּהַק, הָיְתָה בּוֹ מִחְיָה וְהָלְכָה לָהּ הַמִּחְיָה, הָיְתָה מְרֻבַּעַת וְנַעֲשֵׂית עֲגֻלָּה אוֹ אֲרֻכָּה,

houses may require three weeks for examinations]. Rabbi Akiva says, They always examine; if it [the last day of its week] falls on the Sabbath, it [the examination] is moved to after the Sabbath. This contains elements of leniency and stringency. (5) How is it lenient? If it [the infected area] contained white hairs [on the Sabbath, which was the original day for the second inspection], and the white hairs vanished [after the Sabbath]. If they [the hairs] were white [on the Sabbath], and they changed to black, [either] one [remained] white and one turned black, [or] they both became black. If they [the hairs] were long [i.e., they had the minimum required length for the sign of uncleanness], and they became short [after the Sabbath, or] one [remained] long and one [became] short, [or] they both became short. If [after the Sabbath] a boil adjoined both [hairs] [so that the two white hairs are no longer within the bright white spot], or one of them [i.e., one of the hairs]; if the boil surrounded both of them, or one of them; or if it [the boil] separated between them [so that the white hairs are no longer within the spot, see Tiferet Yisrael and Tosfot Yom Tov, regarding the type of boil referred to here]. [These latter three refer to either] a boil, the renewed flesh of a boil, a burnt spot, the renewed flesh of a burnt spot, and a dull white spot. If it [the affected area] contained renewed flesh [which is a sign of uncleanness, on the Sabbath], and the renewed flesh disappeared; if it was square [which is unclean], and it became round or elongated [after the Sabbath]; if it [the

רבנו עובדיה מברטנורא

אלא תשעה עשר יום, דראשון ושביעי של שבוע אמצעי עולין לפניהם ולאחריהם: **חל להיות בתוך השבת.** שביום השבת חל שביעי, אין רואים אותו בשבת מפני שהוא נראה כדן את הדין בשבת, אלא ממתין עד לאחר השבת. ואין הלכה כרבי עקיבא: **ה היה בו שער לבן.** ביום השבת. ואם היה רואהו היה מחליטו, ולאחר השבת הלך לו, הרי זה להקל ואע"ג דאי נמי חלטו בשבת, כשהלך לו אחר השבת היה מטהרו, מכל מקום היה צריך להביא קרבן כדין מצורע מוחלט שנתרפא, ועכשיו פטור: **היו לבנות.** אי נמי היו לבנות ביום השבת שהיה ראוי להחליטו, ולמחר השחירו, הרי זה להקל: **אחת לבנה ואחת שחורה והשחירו שתיהן.** כדי נסבה, דאין כאן להקל, דבין כך ובין כך טהור, ואגב סיפא דלהחמיר נקט לה דקתני והלבינו שתיהן: **ארוכות.** היו השערות ביום השבת כדי לקרוץ בזוג, דהיינו שיעור טומאה, ולמחר נתקצרו, הייני להקל: **אחת ארוכה ואחת קצרה.** כדי נסבה, דבין כך ובין כך טהור, אלא אגב סיפא דלהחמיר נקט לה דקתני והאריכו שתיהן: **נסמך השחין לשתיהן.** לשתי שערות, לאחר השבת, ובשבת לא היה בו שחין, דאילו בשבת ראהו היה מחליטו מחמת השערות לבנות שבתוך הבהרת, ועכשיו לאחר השבת שבא השחין ונסמך לשתיהן או לאחת מהן, אינן סימן טומאה: **הקיף השחין וכו'.** או שהקיף השחין לשתי השערות לבנות: **או לאחת מהן או חלקן השחין.** שבא השחין או מחית השחין או המכוה או מחית המכוה או הבוהק בין שער לשער, כל הני דבשבת לא היו ולאחר שבת באו, הרי זה להקל: **היתה בו מחיה.** בשבת, שהיא סימן טומאה: **והלכה לה.** לאחר השבת. אי נמי היתה מרובעת בשבת והיה ראוי להחליטו, ולאחר השבת נעשית עגולה או ארוכה דהשתא אינה סימן טומאה. אי נמי היתה מבוצרת המחיה בשבת באמצע הבהרת כמין מבצר של עיר שיושב באמצע העיר, ומתוך כך היה ראוי להחליטו, ולאחר השבת נעשית מן הצד. אי נמי היתה בשבת מכונסת כעדשה במקום אחד, ולאחר השבת

מְבֻצֶּרֶת וְנַעֲשֵׂית מִן הַצַּד, מְכֻנֶּסֶת וְנִתְפַּזְּרָה, וּבָא הַשְּׂחִין וְנִכְנַס בְּתוֹכָהּ. הִקִּיפָהּ, חִלְּקָהּ, אוֹ מִעֲטָהּ הַשְּׂחִין אוֹ מִחְיַת הַשְּׂחִין וְהַמַּכְוָה וּמִחְיַת הַמַּכְוָה וְהַבֹּהַק, הָיָה בּוֹ פְּשִׂיוֹן וְהָלַךְ לוֹ פְּשִׂיוֹן אוֹ שֶׁהָלְכָה לָהּ הָאוֹם אוֹ שֶׁנִּתְמַעֲטָה וְאֵין בָּזֶה וּבָזֶה כְּגָרִיס, הַשְּׂחִין וּמִחְיַת הַשְּׂחִין וְהַמַּכְוָה וּמִחְיַת הַמַּכְוָה וְהַבֹּהַק חוֹלְקִין בֵּין הָאוֹם לַפְּשִׂיוֹן, הֲרֵי אֵלּוּ לְהָקֵל: **ו** כֵּיצַד לְהַחְמִיר, לֹא הָיָה בּוֹ שֵׂעָר לָבָן וְנוֹלַד לוֹ שֵׂעָר לָבָן, הָיוּ שְׂחוֹרוֹת וְהִלְבִּינוּ אַחַת שְׂחוֹרָה וְאַחַת לְבָנָה וְהִלְבִּינוּ שְׁתֵּיהֶן, קְצָרוֹת וְהֶאֱרִיכוּ, אַחַת קְצָרָה וְאַחַת אֲרֻכָּה וְהֶאֱרִיכוּ שְׁתֵּיהֶן, נִסְמַךְ הַשְּׂחִין לִשְׁתֵּיהֶן אוֹ לְאַחַת מֵהֶן, הִקִּיף הַשְּׂחִין אֶת שְׁתֵּיהֶן אוֹ אֶת אַחַת מֵהֶן, אוֹ חִלְּקוֹ הַשְּׂחִין וּמִחְיַת

renewed flesh] was encircled [by the bright white spot, a definite sign of uncleanness] and then [after Sabbath] moved to the side; if it [the bright white spot] was united [in one area, and had the minimum size] and then [after Sabbath] dispersed [and no longer has the minimum size], or [on Sabbath there had been no boil and the renewed flesh would have been an unclean sign, and] the boil came [after Sabbath] and entered it [i.e., the renewed flesh]; or [after the Sabbath] it [the boil] surrounded, divided, or decreased it. [These latter cases refer to either] a boil, the renewed flesh of a boil, a burnt spot, the renewed flesh of a burnt spot, and a dull white spot. If it, [the bright white spot] contained a spreading [on Sabbath], and then the spreading disappeared, or the main [unclean] sign [i.e., the spot] disappeared, or decreased, and the two of them [the spreading and the main unclean sign, together] did not contain [the area of] a grit [the minimum area for an unclean sign, meaning that the person is completely clean]. If [after the Sabbath either] the boil, the renewed flesh of a boil, a burnt spot, the renewed flesh of a burnt spot, or a dull white spot separate the main sign from the spreading, [all of] these constitute a leniency [since had it been permitted to examine them on the Sabbath, he would have been declared unclean]. **(6)** How is it stringent? If it [the affected area] did not contain white hairs [on Sabbath], and white hairs came into being [after the Sabbath]. If there were black hairs, and they became white — [or] one [was] black and one was white [on Sabbath, and] both turned white [after Sabbath]. If they [the hairs] were short, and they became long, [or] one [was] short and one was long, [and] they both became long [after Sabbath]. If the boil became attached to both of them [the hairs, on the Sabbath, in which case the white hairs are not a sign of uncleanness], or to one of them; if the boil surrounded both of them, or one of them; or [the boil] separated between them. [These latter three refer to] a boil, the renewed

רבנו עובדיה מברטנורא

נתפזרה: **ובא השחין ונכנס לתוכה.** כלומר בשבת לא היה שם שחין, והיתה המחיה סימן טומאה, ובא השחין ונכנס לתוכה: **הקיפה או חלקה או מיעטה.** כלומר, או שלא בא השחין על כל הנגע אלא על קצת המחיה ופחתה מכעדשה: **השחין ומחית השחין המכוה ומחית המכוה והבוהק.** כל הני אמיעטה קיימו, שמיעטה השחין או מחית השחין, דהיינו שנעשה קרום כקליפת השום. או המכוה או מחית המכוה. כל הני שבשבת לא היו, ולאחר השבת באו: **וכן הבוהק.** שבשבת היו מארבעה מראות ונעשה בוהק למחרתו ומיעט המחיה, דשחין ובוהק ממעטין מחיה, כדתניא בתורת כהנים, בשר חי ולא השחין, בשר חי ולא הבוהק: **היה בו פסיון.** בשבת: **והלך לו.** הפסיון לאחר השבת, דמה שפשה בשבת כנס למחרתו: **או שהלכה האום.** עיקר הנגע נקרא אום. והלכה האום ונשאר הפסיון: **או שנתמעטה.** האום ואין בין שניהם כגריס: **השחין ומחית השחין.** כלומר, אי נמי בשבת פשה ולא היה מפסיק בשבת בין האום לפשיון לא שחין ולא מחית השחין ולא מכוה ולא מחית המכוה ולא בוהק, ולאחר השבת הפסיק אחד מאלו, הרי זה להקל: **ו נסמך השחין.** בשבת: **לשתיהן.** לשתי השערות, דהשתא לא הוו סימן טומאה, שאין שער לבן סימן טומאה

הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה וּמִחְיַת הַמִּכְוָה וְהַבֹּהַק וְהָלְכוּ לָהֶם, לֹא הָיְתָה בּוֹ מִחְיָה וְנוֹלְדָה לוֹ מִחְיָה, הָיְתָה עֲגֻלָּה אוֹ אֲרֻכָּה וְנַעֲשֵׂית מְרֻבַּעַת, מִן הַצַּד וְנַעֲשֵׂית מְבֻצֶּרֶת, מְפֻזֶּרֶת וְנִתְכַּנְּסָה וּבָא הַשְּׁחִין וְנִכְנַס בְּתוֹכָהּ, הִקִּיפָהּ, חִלְּקָהּ, אוֹ מְעָטָהּ הַשְּׁחִין אוֹ מַחְיַת הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה וּמִחְיַת הַמִּכְוָה וְהַבֹּהַק וְהָלְכוּ לָהֶן, לֹא הָיָה בּוֹ פְּשִׂיוֹן וְנוֹלַד בּוֹ פְּשִׂיוֹן, הַשְּׁחִין וּמִחְיַת הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה וּמִחְיַת הַמִּכְוָה וְהַבֹּהַק חוֹלְקִין בֵּין הָאוֹם לַפְּשִׂיוֹן וְהָלְכוּ לָהֶן, הֲרֵי אֵלּוּ לְהַחְמִיר:

flesh of a boil, a burnt spot, the renewed flesh of a burnt spot, and a white spot [any of these which affected the hairs in such a way which would render him clean, if he had been examined on Sabbath] — if they disappeared [after the Sabbath, and now therefore, render him unclean]. If it [the affected area] did not contain renewed flesh, and renewed flesh [appeared after Sabbath rendering him unclean]; if it [the plague] was round or elongated [on the Sabbath], and it became square [after the Sabbath, rendering him unclean]; if it [renewed flesh] was on the side, and became encircled [after Sabbath, by the bright white spot]; if it [the bright white spot] was dispersed [on Sabbath] and then united [on Sunday], or the boil came and entered it, surrounded it, separated, or decreased it [on Sabbath, all of these would have rendered him clean, if examined on Sabbath]. [These latter cases refer to either] a boil, the renewed flesh of a boil, a burnt spot, the renewed flesh of a burnt spot, and a dull white spot — and they disappeared [after the Sabbath]. If it did not contain a spreading [on the Sabbath], and a spreading came into existence within it [after the Sabbath]. If [on the Sabbath] the boil, the renewed flesh of a boil, a burnt spot, the renewed flesh of a burnt spot, or a dull white spot, separate the main sign from the spreading, and then [after the Sabbath] they disappeared, these constitute a stringency.

רבנו עובדיה מברטנורא

אלא כשהוא בנגע עצמו, לא בתוך השחין או בתוך המכוה: **או הקיף השחין וכו'.** דאם ראהו בשבת לא היה מחליט והלכו להן לאחר השבת, שנעשה מקום השחין והמכוה צלקת, והרי הוא כעור בשר, ונשאר עור הבשר עם הנגע כבתחילה ועם שער הלבן, ומחליטו, הרי זה להחמיר: **חולקין בין האום לפסיון.** שהיו מפסיקין בשבת בין עיקר הנגע לפשיון: **והלכו להן.** לאחר השבת, ואין שם דבר המפסיק, הרי אלו להחמיר:

Gemara *Niddah 24b*

גמרא נדה דף כד:

מַלֵּא מַיִם וְכוּ' בְּשֶׁלָּמָא דָּם וּמַיִם לָאו כְּלוּם הִיא אֶלָּא גְּנוּנִים נֵיחוּשׁ שֶׁמָּא וְלַד הֲוָה וְנִימּוֹחַ אָמַר אַבַּיֵי כַּמָּה יַיִן חַי שָׁתְתָּ אִמּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁנִּימּוֹחַ עוּבָּרוֹ בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ, רָבָא אָמַר מְלֵא תְּנַן. וְאִם אִיתָא דְּאִתְמוּחִי אִתְמָחַ מְחַסַּר חָסֵר, רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר גְּנוּנִים תְּנַן וְאִם אִיתָא

[On the section of the Mishnah,] "If a woman aborted a sac full of water ... [full of blood, or full of matter of various colors]:" One can well understand why blood or water [do not constitute a valid birth, since in this respect] it is of no consequence; but as regards "matter of various colors" [being neither water nor blood], why should the possibility not be taken into account that it had originally been a fetus of a child that was now squashed? Abbaye replied: How much undiluted wine must the mother of this one have drunk, that her embryo should be squashed within her bowels [i.e., this possibility is farfetched]! Rava replied: We have learned [in the Mishnah, "A sac full of matter of various colors]," and if it were the case that an embryo had been squashed, something would have been missing [from the sac]. Rav Ada bar

דְּאִתְמְחִי אִתְמָחּ כּוּלְּהּ בְּחַד גַּוְנָא הֲוָה קָאֵי. תַּנְיָא אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר קוֹבֵר מֵתִים הָיִיתִי וְהָיִיתִי מַסְתַּכֵּל בַּעֲצָמוֹת שֶׁל מֵתִים הַשְּׁוּתָּה יַיִן חַי עַצְמוֹתָיו שְׁרוּפִין. מָזוּג עַצְמוֹתָיו סְכוּיִין. כָּרָאוּי עַצְמוֹתָיו מְשׁוּחִין. וְכָל מִי שֶׁשְּׁתִיָּתוֹ מְרוּבָּה מֵאֲכִילָתוֹ עַצְמוֹתָיו שְׁרוּפִין. אֲכִילָתוֹ מְרוּבָּה מִשְּׁתִיָּתוֹ עַצְמוֹתָיו סְכוּיִין כָּרָאוּי עַצְמוֹתָיו מְשׁוּחִין:

Ahavah replied: We have learned, "matter of various colors," and had it been the case where an embryo had been squashed, it would all have been reduced to the same color. It was taught: Abba Shaul said, I was once a gravedigger, and I made a practice of carefully observing the bones of the dead. The bones of one who drinks undiluted wine are inflamed [in appearance]; and those of one who drinks wine excessively diluted, are dry; and those of one who drinks wine properly mixed, are full of marrow. The bones of a person whose drinking exceeds his eating are inflamed; those of one whose eating exceeds his drinking are dry, and those of one who eats and drinks in a proper manner are full of marrow.

זוהר ויקהל דף ר"ד ע"א

כְּתִיב וַיִּנָּפַשׁ וְאוֹקְמוּהָ. וַוי נֶפֶשׁ דְּאָבְדָת וְשַׁפִּיר אִיהוּ. אֲבָל אִי הָכִי וַי גּוּפָא אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר דְּמִנֵּהּ אָבְדַת נֶפֶשׁ. אֲבָל רָזָא דְּמִלָּה בְּבַר נָשׁ אִית נֶפֶשׁ דְּנַטְלָא וּמְשִׁיךְ לְגַבֵּהּ לְהַאי רוּחָא מֵעֲרֶב שַׁבָּת. וְהַהוּא רוּחָא שַׁרְיָא בְּגַוֵּהּ דְּהַהִיא נֶפֶשׁ וְדַיְרָא בֵּהּ כָּל יוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא. וּכְדֵין הַהוּא נֶפֶשׁ יָתִיר בְּרִבּוּיָא וְתוֹסַפְתָּא יָתִיר מִמַּה דַּהֲוָה. וְעַל דָּא תָּנִינָן כָּל נַפְשָׁאן דְּיִשְׂרָאֵל מִתְעַטְּרָן בְּיוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא וַעֲטָרָא דִּלְהוֹן דְּשַׁרְיָא הַאי רוּחָא בְּגַוַּיְהוּ.

תרגום הזוהר

כָּתוּב, וַיִּנָּפַשׁ, וְהֶעֱמִידוּהוּ, אוֹי שֶׁאָבְדָה הַנֶּפֶשׁ. וְהוּא יָפֶה. אֲבָל אִם כֵּן, "אוֹי לַגּוּף" הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁמִּמֶּנּוּ אָבְדָה הַנֶּפֶשׁ. אֲבָל סוֹד הַדָּבָר, בָּאָדָם יֵשׁ נֶפֶשׁ, שֶׁמְּקַבֶּלֶת וּמוֹשֶׁכֶת אֵלֶיהָ אֶת הָרוּחַ הַזֶּה מֵעֶרֶב שַׁבָּת. וְהָרוּחַ הַזֶּה שׁוֹרֶה בְּתוֹךְ הַנֶּפֶשׁ הַהִיא וְשׁוֹכֵן בָּהּ כָּל יוֹם הַשַּׁבָּת. וְאָז הַנֶּפֶשׁ הַהִיא בְּגַדְלוּת וְתוֹסֶפֶת יְתֵירָה מִמַּה שֶּׁהָיְתָה. וְעַל כֵּן לָמְדְנוּ, כָּל נְפָשׁוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְעַטְּרוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְהָעֲטָרָה שֶׁלָּהֶם הִיא הָרוּחַ הַשּׁוֹכֵן בְּתוֹכָם:

Yosef le-Hok

Ethical Teaching:
Sefer Hasidim, Chapter 158

יוסף לחוק

מוסר
ספר חסידים סימן קנח

כְּשֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם צָרִיךְ שֶׁיַּעֲמֹד בְּיִרְאָה שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים ב) עִבְדוּ אֶת ה' בְּיִרְאָה. שֶׁלֹּא יָרוּץ בִּתְפִלָּה כְּאִלּוּ שָׂמֵחַ אִם הָיָה כְּבָר מְסַיֵּם אֶלָּא בְּכָל תֵּבוֹת יַחֲשֹׁב לָתֵת בְּלִבּוֹ כַּוָּנָה בְּכָל מַה שֶּׁמּוֹצִיא מִפִּיו הֲלֹא יֵשׁ לְךָ לַחֲשֹׁב אִם יֵשׁ לְךָ דָּבָר לְהִתְחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא בָּשָׂר וָדָם הֲיִרְצֶךָּ אוֹ הֲיִשָּׂא פָּנֶיךָ אִם תְּמַהֵר דְּבָרֶיךָ לְפָנָיו. וְלֹא מִבָּעִי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה חֶפְצְךָ אֶלָּא

When a person prays, he must stand in awe, as it says, "Serve the Lord in awe." (Psalms 2:11) He must not run through his prayer as though he would be delighted to be finished. But with every word he must make a concerted effort with all his heart, to concentrate on everything that comes out of his mouth. Imagine if you had some matter about which to plead and request from the king, who is but flesh and blood, would he be pleased with you, or show you favor, if you were to rush with your words before him? Not

שֶׁיֹּאמַר אֵין אַתָּה אֶלָּא מִתְלוֹצֵץ וְיִגְרֹשׁ אוֹתְךָ מִפָּנָיו וְאִם בָּאתָ לְהַלְלוֹ וּלְשַׁבְּחוֹ דַּע כְּשֶׁאַתָּה מִתְאַוֶּה לְשַׁבֵּחַ קוֹל נָעִים וְשִׁיר שֶׁל שֶׁבַח אִם הָיוּ רָצִים בְּלֹא נִגּוּן מִי הָיָה מְקַבֵּל, לְפִיכָךְ אֵין לְהִתְפַּלֵּל בִּמְהֵרָה אֶלָּא בְּמֶשֶׁךְ וּבְקוֹל נָעִים וּבְקוֹל רָם שֶׁנֶּאֱמַר: לְהָרִים קוֹל בְּשִׂמְחָה. אָמְרוּ כְּשֶׁהָיוּ מְהַלְּכִים בָּעֲזָרָה הָיוּ הוֹלְכִים עָקֵב בְּצַד גּוּדָל שֶׁלֹּא יְהֵיה עָלָיו כְּמַשָּׂאוֹ מְלֵאכֶת ה' וְעַל זֶה נֶאֱמַר (ירמיה כג) וַתְּהִי מְרוּצָתָם רָעָה וּגְבוּרָתָם לֹא כֵן לָכֵן בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קְרִיאַת הַגֶּבֶר לִלְמֹד מִמֶּנּוּ דְּגְמָא שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לה) מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם יְחַכְּמֵנוּ. וּרְאֵה שֶׁאִם אַתָּה מְדַבֵּר לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם לֹא יָרוּצוּ דְּבָרֶיךָ וְאִם תְּשׁוֹרֵר לַהֲנָאָתְךָ תִּמְשֹׁךְ בְּקוֹלְךָ וְאֵיךְ תָּרוּץ לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, לָכֵן תְּבָרְכֵנוּ בְּקוֹלְךָ וְאַל תַּעֲשֶׂה כְּאִלּוּ חוֹבָה לְךָ שֶׁיֵּצְאוּ מִפִּיךָ, לֹא כֵן אֶלָּא כְּשֶׁתֹּאמַר דִּבְרֵי בַּקָּשׁוֹת תֹּאמַר בְּדֶרֶךְ תַּחֲנוּנִים שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יח) תַּחֲנוּנִים יְדַבֵּר רָשׁ. כִּי כְּשֶׁאָדָם מִתְחַנֵּן לִפְנֵי שַׁלִּיט אֵינוֹ מֵרִיץ דְּבָרָיו וְעַל כָּל דָּבָר מֵשִׂים לֵב שֶׁלֹּא יִטְעֶה בִּדְבָרָיו וְקוֹדֶם שֶׁמִּתְחַנֵּן לְשַׁלִּיט אוֹ לְמֶלֶךְ עוֹרֵךְ דְּבָרָיו עַל הַסֵּדֶר שֶׁלֹּא יְגַמְגֵּם וְשֶׁלֹּא יִשְׁכַּח וְשֶׁלֹּא יְדַלֵּג אוֹת. כָּךְ תַּעֲשֶׂה אַתָּה שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לו) הֲיַעֲרֹךְ שׁוּעֲךָ לֹא בְצָר וְאוֹמֵר (הושע יד) קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים. וּכְשֶׁתֹּאמַר בְּרָכוֹת וּשְׁבָחוֹת תַּעֲשֶׂה כְּאִלּוּ אַתָּה עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ וְהוּא אוֹמֵר לָךְ הַשְׁמִיעִנִי אֶת קוֹלֵךְ וְאַל תָּרוּץ דְּבָרֶיךָ וְאַל תְּמַהֵר לְהוֹצִיא דְּבָרֶיךָ מִפִּיךָ. וְאִם תִּצְטָרֵךְ לְפַרְנָסָה אַל

only would he not grant your request, but he would also say that you are only a mocker and would chase you out from before him. And if you come to offer, thanks and praise to Him, consider that when you desire to hear a sweet voice and songs of praise, if it were sung without any tune, would it be acceptable? Therefore, one should not pray quickly, but slowly, with a pleasant voice, and out loud, as it says, "to raise a voice with shouts of joy." (Ezekiel 21:27) The Sages said that when the priests and Levites would walk in the courtyard of the Temple, they would walk, by placing the heel of one foot next to the toe of the other, so that God's work should not appear to be a burden to them. About this it is said [of those who did not do so], "Their running was evil and their strength was not correct." (Jeremiah, 23:10) This is why the Holy One, blessed be He, created the crowing of the rooster [which is done leisurely], so that we could learn from example, as it says, "He makes us wise from [lit., wiser than] the birds of the heavens." (Job, 35:11) And realize, were you to speak before a king of flesh and blood, you would not rush with your words, and if you sing for pleasure, you would extend the sound [slowly]. How then, can you rush before the King of kings? Therefore, bless Him with your voice, and do not act as though it were a mere obligation that words come out of your mouth. Not so, but when you recite prayers of request, say them in the manner of a plea [entreatingly], as it says, "The poor man speaks pleadingly." (Proverbs 18:23) For when a person pleads before a ruler, he does not rush his words, and he pays attention to every word, so that he does not err in his words. And before he pleads in the presence of the ruler or the king, he arranges his words in order, so that he will not stammer, forget, or skip even a letter. So too, you should do, as it says, "Will your riches avail, that are without stint," (Job 36:19) and "Take with you words." (Hosea 14:3) And when you recite blessings and praises, do so as though you were standing before a king and he said to you, "let me hear your voice." (Song of Songs 2:14) Do not rush your words and do not hurry to let the words out of your mouth. If you need to earn a living, do not pay attention only to that prayer,

such as the blessing of the years [the prayer which asks of God sustenance]. Or if someone in your family is sick, do not pay attention only to the prayer for healing the sick. For they will say about you in Heaven, this person thinks that these are all he requires. Therefore, concentrate on all the blessings of the *Shemoneh Esrei* with fear of God, and be in a state of fear before Him when reciting all the blessings. Do not concentrate only on requests, for the main idea of concentration is to bless and offer praise [to God]. The Sages have said that one should concentrate on all of the blessings, but if that is impossible, he should concentrate on the blessing of *avot* [the patriarchs — the first blessing of the *Shemoneh Esrei*] or the blessing of thanks [*modim* — "we thank You"]. For if you concentrate only on the requests, then there will be accusers on high who will say, it is not proper to accept his prayer, for he does not care about the Honor of the Omnipresent, by requesting with proper concentration and in a manner of pleading, his request should therefore not be granted, because he concentrates only on what his soul desires and not when offering praise. Therefore it is proper to pray and to concentrate, with joy and with respect, before the Holy One, blessed by He. And do not speak to anyone before you stand in prayer. Instead, first say words that humble the heart with mercy. And when you pray, add to each prayer [of the requests in the *Shemoneh Esrei*,] something of your needs that relates to the subject of that prayer, for this will prepare your heart the most.

תָּשִׂים לִבְּךָ רַק לְאוֹתָהּ בְּרָכָה כְּמוֹ לִבְרַכַת הַשָּׁנִים אוֹ אִם יֵשׁ לְךָ חוֹלֶה אַל תָּשִׂים לִבְּךָ רַק לִבְרַכַת חוֹלִים מִפְּנֵי שֶׁאוֹמְרִים עָלֶיךָ לְמַעְלָה זֶה פִּלּוֹנִי סָבוּר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לָזֹאת לְכָךְ תִּכַּוֵּן בְּכָל הַבְּרָכוֹת שֶׁל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּיִרְאַת ה' לִהְיוֹת לְפָנָיו בְּיִרְאָה עַל כָּל הַבְּרָכוֹת. וְאַל תָּשִׂים כַּוָּנַת לִבְּךָ רַק לְבַקָּשׁוֹת כִּי עִקַּר הַכַּוָּנָה לִבְרָכוֹת וּלְשֶׁבַח. שֶׁכֵּן אָמְרוּ יְכַוֵּן בְּכֻלָּם. וְאִם אִי אֶפְשָׁר יְכַוֵּן בִּבְרַכַת אָבוֹת אוֹ בִּבְרַכַת הוֹדָאָה שֶׁאִם תְּכַוֵּן רַק בְּבַקָּשׁוֹת אָז יִהְיֶה לְמַעְלָה שׂוֹטְנִים שֶׁאוֹמְרִים אֵין רָאוּי לְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ שֶׁלִּכְבוֹד הַמָּקוֹם אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְבַקֵּשׁ בְּכַוָּנָה וּבְדֶרֶךְ תַּחֲנוּנִים וְאֵין לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ שֶׁבְּרְצוֹן נַפְשׁוֹ מְכַוֵּן וְלֹא בְּשֶׁבַח לְכָךְ טוֹב לְהִתְפַּלֵּל וּלְכַוֵּן בְּשִׂמְחָה וּבְכָבוֹד לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלֹא תְּדַבֵּר עִם אָדָם קֹדֶם שֶׁתַּעֲמֹד בִּתְפִלָּה אֶלָּא אֱמֹר דְּבָרִים הַמַּכְנִיעִים אֶת הַלֵּב תְּחִלָּה בְּרַחֲמִים וּכְשֶׁתִּתְפַּלֵּל תּוֹסִיף וְעַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה מֵעִנְיָנָהּ לְצָרְכְּךָ כִּי בְּיוֹתֵר הֵם מְכִינִים אֶת הַלֵּב:

Practical Law:
Rambam, Laws of Sabbath, Chapter 10

הלכה
הרמב"ם הלכות שבת פרק י

(1) A woman may tie the openings of her robe [since she dresses and undresses every day, these knots are temporary in nature], even if it has two openings [consequently, she may leave one knot tied permanently], and the ties of her headscarf, even if it is loose on her head [and she may therefore take it off without untying these knots]. And one may tie the straps of a shoe or a sandal, with which they are tied onto the foot when they are worn. And one may

א קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִפְתְּחֵי הֶחָלוּק אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים. וְחוֹטֵי סְבָכָה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָפוּי בְּרֹאשָׁהּ. וּרְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל שֶׁקּוֹשְׁרִין

אוֹתָן עַל הֶרֶגֶל בִּשְׁעַת מַלְבּוּשׁ. וְנוֹדוֹת יַיִן וְשֶׁמֶן אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי אָזְנַיִם. וּקְדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר אַף עַל פִּי שֶׁיְּכוֹלָה לְהוֹצִיא הַבָּשָׂר וְלֹא תַּתִּיר הַקֶּשֶׁר. וְקוֹשְׁרִין דְּלִי בִּמְשִׁיחָה אוֹ בְּאַבְנֵט וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אֲבָל לֹא בְּחֶבֶל. וְקוֹשְׁרִין לִפְנֵי הַבְּהֵמָה אוֹ בְּרַגְלָהּ בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֵּצֵא אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי אִפָּרוֹת. וְחֶבֶל שֶׁהָיָה קָשׁוּר בְּפָרָה קוֹשְׁרוֹ בָּאֵבוּס. הָיָה קָשׁוּר בָּאֵבוּס קוֹשְׁרוֹ בְּפָרָה, אֲבָל לֹא יָבִיא חֶבֶל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְיִקְשֹׁר בְּפָרָה וּבְאֵבוּס וְאִם הָיָה חֶבֶל גַּרְדִּי שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ הֲרֵי זֶה מֵבִיא וְקוֹשֵׁר בְּפָרָה וּבְאֵבוּס מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלּוּ הַקְּשָׁרִים מַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט הֵן וְאֵינָן שֶׁל קַיְמָא אֶלָּא פַּעַם קוֹשֵׁר וּפַעַם מַתִּיר וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לִקְשֹׁר אוֹתָן לְכַתְּחִלָּה. חוּתְלוֹת שֶׁל תְּמָרִים וְשֶׁל גְּרוֹגְרוֹת מַתִּיר וּמַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ וְנוֹטֵל וְאוֹכֵל:

tie wineskins and oilskins [since they are tied and untied daily], even though they have two handles [consequently, one may leave one knot tied permanently], and [a cloth to cover] a pot of meat, even though she can take out the meat without untying the knot. And one may tie a bucket [over a well] with a cord or a sash or the like [which are of a temporary nature], but not with a rope. And one may tie a rope [across the doorway] or to an animal's foot to prevent it from going outside, even though one must tie both ends [and he may leave one end tied permanently]. If a rope was tied to a cow, one may tie its other end to the feeding trough; if it was tied to the feeding trough, he may tie it to the cow. But he may not bring a rope from his house and tie both the cow and the trough. But if it was a weaver's rope, which is permitted to handle [on the Sabbath], he may bring it and tie it to the cow and to the trough. The reason is because these knots are of the type made by an unskilled person and are not permanent, rather, sometimes one ties them and sometimes one unties them. Therefore, it is permitted to tie them even at the outset [*likhathilah*]. Palm-leaf baskets for dates or dried figs— one may untie the rope attaching the cover to the basket, and then removes the fruit and cuts and takes to eat.